

commendavit (a). Atque hinc intelligas eum Augustini librum ex illis esse, quos in græcum sermonem translatos narrat Possidius in ejus Vita, cap. 11 vel 21, n. 59. Aurelium ipsum, cui liber scriptus est, Carthaginis episcopum Photius ibidem, et ante illum Prosper in libro contra Collatorem, cap. 43, appellavit. Id si non docebat olim titulus, ambo ex libri lectione, n. 23, nullo negotio compererunt.

(a) Vide infra, Append. parte 2. M.

In librum de Gestis Pelagii, vide lib. 2, cap. 47, Retractationum, t. 1, col. 649, a verbis, Per idem tempus, usque ad verba, Posteaquam in manus nostras. M.

S. AURELII AUGUSTINI HIPPONENSIS EPISCOPI DE GESTIS PELAGII

Ad Aurelium episcopum.

LIBER UNUS¹ (a).

Singula errorum capita Pelagio apud Palæstinam Synodum objecta, cum ejusdem ad illa responsionibus, minutatim excutuntur. Quanquam autem absolutionem a Synodo Pelagius consecutus sit, in eo tamen residere adhuc suspicionem hæreseos, monstrat Augustinus: ac denique hominem Synodi sententia sic esse absolutum, ut ipsa hæresis, propter quam in judicium venit, incunclanter damnata fuerit.

1. Posteaquam in manus nostras², sancte papa Aureli, ecclesiastica gesta venerunt, ubi Pelagius ab episcopis quatuordecim provinciæ Palæstinæ catholicus est pronuntiatus, cunctatio mea terminum accepit, qua disserere aliquid plenius atque fidentius de ipsa ejus defensione dubitabam. Hanc enim jam in quadam chartula, quam mihi ipse miserat, legeram (b). Sed quia ejus cum illa nullas a se (c) datas litteras sumpseram, verebar ne aliquid aliter in meis verbis inveniretur, quam legeretur episcopalibus gestis: atque ita forsitan negante Pelagio quod ipse mihi illam chartulam miserat, quoniam facile convinci uno teste non posset, ego potius ab iis qui ei neganti faverent, aut suppositæ falsitatis, aut, ut mitius dicam, temerariæ credulitatis arguerer. Nunc ergo cum ea pertracto quæ gesta testantur³, jam quantum mihi videtur⁴, utrum pro se ille sic egerit, dubitatione sub-

lata, profecto et de ipsius defensione, et de hoc opere nostro Sanctitas tua, atque omnis qui legerit, facilius et certius judicabit.

CAPUT PRIMUM. — 2. Primum itaque Domino Deo, rectori custodique meo⁵, ineffabiles ago gratias, quod me de sanctis fratribus et coepiscopis nostris, qui in ea causa judices consederunt, opinio non fellit. Responsiones enim ejus non immerito approbaverunt, non curantes quomodo ea quæ objiciebantur, in opusculis suis posuerit, sed quid de his in præsentī examinatione responderit. Alia est enim causa fidei non sanæ, alia locutionis incautæ. Denique in his quæ de libello, quem dederunt (a) sancti fratres et coepiscopi nostri Galli, Heros et Lazarus, qui propter gravem (sicut postea probabilius comperimus) unius eorum ægritudinem, præsentēs esse minime poterunt, recitata sunt objecta Pelagio, illud est primum,

ADMONITIO PP. BENEDICTINORUM.

Libre de Gestis Pelagii ab innumeris mendis purgatus est auxilio veterum exemplarium, Gallicani quidem unius ex bibliotheca Colbertina, et Italicorum quatuor, Romani scilicet, cujus variantes lectiones ad oram sui libri Velserus adscripsit, et aliorum trium manuscriptorum quæ in bibliothecis Magni Ducis Florentiæ asservantur. Editiones porro ejusdem opusculi quatuor inter se contulimus: Vels., id est, quæ Marco Velsero et Antonio Velsero procurantibus, anno Christi 1611 Augustæ Vindelicorum confecta est; et Suar., quæ per Franciscum Suarez ab exemplari, quod ipsi vir eruditus, et omni, ut ait, fide dignus dedit, expressa est, atque post ipsius obitum in prolegomeno sexto ad libros de Gratia, capite septimo vulgata; item editionem Mas., quæ nimirum ex Bernardi Masii officina prodiit Lovanii, anno 1647; ac denique Vign., id est, eam quam Hieronymus Vignierius in Augustiniano Supplemento edi curavit.

Comparavimus præterea eas omnes editiones initio Retr. et Confess., t. 1, memoratas. M.

¹ Titulus in editionibus erat: *Divi Aurelii Augustini Hipponensis episcopi liber ad sanctum episcopum Aurelium de Gestis Pelagii, contra adversarios gratiæ Domini nostri Jesu Christi.*

² Editio Velseri et Colbertinus Ms., *vestras*. At in editionibus aliis emendatum est, *nostras*: merito quidem et suffragante libro secundo Retractationum, cap. 47.

³ Sic veteres codices, Vaticanus et Colbertinus. Editi vero: *Nunc pertracto ergo quæ gesta testantur.*

⁴ Editio Velseri omnium prima, et Mss., *jam quantum mihi videbar.*

(a) Scriptus sub initium anni 41

(b) Vide infra, n. 37.

(c) Forte, *ad me.*

⁵ Colbertinus Ms., *nostro.*

(a) Eulogio episcopo: infra, n. 9.

quod in libro suo quodam scribit, « Non posse esse sine peccato, nisi qui legis scientiam habuerit. » Quo recitato Synodus dixit: « Tu hoc edidisti, Pelagi? » At ille respondit: « Ego quidem dixi, sed non sicut illi intelligunt: non dixi, non posse peccare qui scientiam legis habuerit; sed, adjuvari per legis scientiam ad non peccandum, sicut scriptum est, *Legem in adiutorium dedit illis* » (Isai. viii, 20, sec. LXX). Hoc audito, Synodus dixit: « Non sunt aliena ab Ecclesia, quæ dicta sunt a Pelagio. » Plane aliena non sunt, quæ respondit: illud vero quod de libro ejus prolatum est, aliud sonat. Sed hoc episcopi, Græci homines, et ea verba per interpretem audientes, discutere non curarunt; hoc tantum intuentes, quid ille qui interrogabatur, sensisse se diceret, non quibus verbis eadem sententia in ejus libro scripta diceretur.

3. Aliud est autem, hominem per scientiam legis ad non peccandum adjuvari; et aliud est, non posse esse sine peccato, nisi qui scientiam legis habuerit. Cum enim¹ videamus, exempli gratia, et sine tribulis areas trituri, quamvis adjuvent si adsint; et sine pædagogis posse pueros pergere in scholam, quamvis ad hoc non sint inutilia pædagogorum adjumenta; et multos sine medicis ab ægritudine convalescere, quamvis manifesta sint adjutoria medicorum; et aliis cibis sine pane homines vivere, quamvis panis adjutorium valere plurimum non negetur; et alia multa, quæ nobis tacentibus cogitanti facile occurrunt: profecto admonemur adjutoriorum genera esse duo. Alia quippe sunt, sine quibus illud ad quod adjuvant, effici non potest; sicut sine navi navigat nemo, nemo sine voce loquitur, nemo sine pedibus graditur, nemo sine luce intuetur, et multa hujusmodi: unde est etiam illud, quod nemo sine Dei gratia recte vivit. Alia vero sunt adjutoria, quibus sic adjuvamus, ut etiam si desint, possit alio modo fieri propter quod ea requirimus: sicut illa sunt quæ commemoravi; tribula ad fruges terendas, pædagogus ad puerum ducendum, medicamentum humana arte confectum² ad recipiendam salutem, et cætera talia. Quærendum est igitur, ex quo duorum istorum generum sit legis scientia³, id est, quomodo adjuvet ad non peccandum. Si eo modo, ut sine illa hoc⁴ non possit impleri; non solum Pelagius verum respondit in iudicio, sed etiam verum scripsit in libro: si vero eo modo, ut adjuvet quidem si adfuerit, possit tamen illud ad quod juvat, alio modo fieri, etiamsi ista defuerit; verum quidem respondit in iudicio, quod merito episcopis placuit, « adjuvari hominem ad non peccandum legis scientia; » sed non verum scripsit in libro, « non esse hominem sine peccato, nisi qui scientiam legis habuerit, » quod indiscussum iudices reliquerunt, latini sermonis ignari, et ejus qui causam dicebat, confessione contenti; præsertim ubi ex adverso nullus astabat, qui verba libri ejus exponendo aperire inter-

pretem cogeret, atque unde fratres non frustra moverentur, ostendere. Paucissimi quippe sunt legis periti: multitudinem autem membrorum Christi usquequaque diffusam, et legis tam profundæ ac multiplicis imperitam, simplicis fidei pietas et spes firmissima in Deo et charitas sincera commendat, quæ his donis prædita, gratia Dei se confidit a peccatis posse mundari per Jesum Christum Dominum nostrum.

CAPUT II. — 4. Ad hoc si forte Pelagius responderet, hanc ipsam se dixisse scientiam legis, sine qua non potest homo liber esse a peccatis, quæ per doctrinam fidei neophytis atque in Christo parvulis traditur, qua etiam baptizandi catechizantur, ut Symbolum noverint; non quidem ista intelligi solet, quando habere quisquam scientiam legis dicitur; sed illa secundum quam legis periti appellantur: verumtamen, si hæc verba, quæ pauca numero, sed magna sunt pondere, et more omnium Ecclesiarum fideliter baptizandis intimantur, scientiam legis nuncuparet, asserens de hac se¹ dixisse, « non esse sine peccato, nisi qui scientiam legis habuerit, » quæ necesse est tradatur credentibus, antequam ad ipsam remissionem veniant peccatorum; etiam sic circumdaret eum, non disputantium, sed vagientium baptizatorum multitudo innumerabilis parvulorum, qui non verbis, sed ipsa innocentiae veritate clamarent, Quid est, quid est quod scripsisti, « non posse esse sine peccato, nisi qui scientiam legis habuerit? » Ecce nos grex magnus agnorum sine peccato sumus, et legis tamen scientiam non habemus. Nempe isti eum saltem, lingua tacente, tacere compellerent, aut forte etiam confiteri, vel nunc se ab illa perversitate correptum (a), vel certe hoc se quidem et ante sensisse, quod nunc in ecclesiastico dixit examine; sed ejus sententiæ non se circumspecta verba posuisse, et ideo fidem suam esse approbandam, librum emendandum. Est enim, ut scriptum est, *qui labitur in lingua, et non in corde* (Eccli. xix, 16). Quod si diceret, vel si dicat, quis eisdem verbis incautius negligentiusque conscriptis non facillime ignoscat, cum sententiam, quam verba illa continent, non defendat, sed eam dicat suam, quam veritas probat? Hoc etiam pios iudices cogitasse credendum est: si tamen hoc quod in libro ejus latino est diligenter interpretatum, satis intelligere potuerunt, sicut ejus responsionem græco eloquio prolatam, et ob hoc facile intellectam, alienam non esse ab Ecclesia judicaverunt. Sed jam cætera videamus.

CAPUT III. — 5. Adjecit enim episcopalis Synodus, et ait: « Legatur et aliud capitulum. » Et lectum est in eodem libro suo posuisse Pelagium, « Omnes voluntate propria regi. » Quo lecto Pelagius respondit: « Et hoc dixi propter liberum arbitrium, cui Deus adiutor est eligenti bona: homo vero peccans, ipse in culpa est, quasi liberi arbitrii. » Quo audito episcopi dixerunt: « Neque hoc alienum est ab ecclesiastica doctrina. » Quis enim condemnaret liberum arbitrium, vel negaret, cum quo Dei adju-

¹ Hic particulam, *enim*, ex manuscriptis adjecimus.

² In MSS., *humanitate confectum*.

³ Editio Suar., *sit talis scientia*.

⁴ Editi et MSS., *hæc*. Legendum videtur, *lex*; vel potius, *hoc*.

¹ Ita Colbertinus codex. At plures editiones, *de hac re*. Editio Masiana, *de hac oratione*.

(a) Forte, *correctum*.

torium prædicatur? Quapropter et sententiæ respondentis merito episcopis placuit: et tamen illud quod in libro ejus positum est, « Omnes voluntate propria regi, » fratres qui noverant quid adversus Dei gratiam isti soleant disputare, procul dubio debuit permovere. Sic enim dictum est, « Omnes voluntate propria regi, » tanquam Deus neminem regat, et frustra scriptum sit, *Salvum fac populum tuum, et benedic hæreditatem tuam; et rege eos, et extolle illos usque in sæculum (Psal. xxvii, 9)*: ne remaneant utique, si voluntate propria sine Deo reguntur, velut oves non habentes pastorem (*Marc. vi, 34*); quod absit a nobis. Nam procul dubio plus est agi, quam regi: qui enim regitur, aliquid agit; et a Deo regitur¹, ut recte agat; qui autem agitur, agere aliquid ipse vix intelligitur: et tamen tantum præstat voluntatibus nostris gratia Salvatoris, ut non dubitet Apostolus dicere, *Quotquot spiritu Dei aguntur, hi filii sunt Dei (Rom. viii, 14)*. Nec aliquid in nobis libera voluntas melius agere potest, quam ut illi se agendam commendat², qui male agere non potest; et hoc cum fecerit, ab illo se ut faceret, adjutam esse non dubitet, cui dicitur in Psalmo, *Deus meus, misericordia ejus præveniet me (Psal. lviii, 11)*.

6. Denique in illo libro, ubi illa capitula Pelagius scripsit, huic positioni³, qua dixit, « Omnes voluntate propria regi, et suo desiderio unumquemque dimitti, » subjecit aliquid de testimonio Scripturarum, quo satis appareat non se sibi hominem regendum debere committere. Ait enim de hoc ipso Sapientia⁴ Salomonis: *Sum quidem et ego mortalis homo, similis omnium, ex genere terreno illius qui prior factus est⁵*; et cætera usque ad eum capituli finem, ubi legitur, *Unus ergo omnibus introitus ad vitam, et similis exitus: propter hoc optavi, et datus est mihi sensus, et invocavi, et venit in me spiritus sapientiæ (Sap. vii, 1-7)*. Nonne luce clarius apparet, quemadmodum iste considerata miseria fragilitatis humanæ, non est ausus se regendum sibi committere; sed optavit, et datus est ei sensus, de quo dicit Apostolus, *Nos autem sensum Domini habemus (I Cor. ii, 16)*; et invocavit, et venit in eum spiritus sapientiæ? Hoc enim spiritu, non viribus propriæ voluntatis, reguntur et aguntur qui filii sunt Dei.

7. Nam et illud quod posuit de Psalmo in eodem Capitulorum libro, ut quasi probaret, « Omnes voluntate propria regi, » *Dilexit maledictum, et veniet ei; et noluit benedictionem, et elongabitur ab eo (Psal. cviii, 18)*: quis nesciat hoc vitium esse, non naturæ, sicut eam condidit Deus, sed voluntatis humanæ, quæ recessit a Deo? Verumtamen si non dilexisset maledictionem, et voluisset⁶ benedictionem, et in

¹ Eadem editio Masiana, et ideo regitur.

² Editio Vighierii, ut illa se: et agenda commendat. Melior lectio, quam sequimur, editionis Masianæ, quæ a vetere codice Colbertino confirmatur.

³ In Colbertino Ms., propositioni.

⁴ Nonnulli Mss., in Sapientia.

⁵ Suar., factus est. Mas., fictus est. Primæ editiones et Mss., factus est.

⁶ Colbertinus Ms., et noluit.

hoc ipso voluntatem suam divina gratia negaret adjutam; ingratus atque impius sibi regendus dimitteretur, ut sine rectore Deo præcipitatus, non se a se ipso regi potuisse, pœnis experiretur. Sic etiam in illo testimonio, quod in eodem libro eidem titulo subdidit, *Apposuit tibi aquam et ignem; ad quod vis porrige munus tuum: ante hominem bonum et malum, vita et mors; quod placuerit ei, dabitur illi (Eccli. xv, 17 et 18)*: manifestum est, quod si ad ignem manum mittit, et malum ac mors ei placet, id voluntas hominis operatur; si autem bonum et vitam diligit, non solum voluntas id agit, sed divinitus adjuvatur. Sufficit enim sibi oculus ad non videndum, hoc est, ad tenebras: ad videndum vero lumine suo non sibi sufficit, nisi illi extrinsecus adiutorium clari luminis præbeatur. Absit autem ut ii qui secundum propositum vocati sunt, quos præscivit, et prædestinavit conformes imaginis Filii sui (*Rom. viii, 29*), suo, ut pereant, desiderio dimittantur¹. Hoc enim patiuntur vasa iræ, quæ perfecta sunt ad perditionem: in quorum etiam ipsa perditione notas facit Deus divitiarum gloriæ suæ in vasa misericordiæ suæ (*Id. ix, 22, 23*). Propter hoc enim, cum dixisset, *Deus meus, misericordia ejus præveniet me*; continuo subjecit, *Deus meus demonstravit mihi in inimicis meis (Psal. lviii, 11, 12)*. Illis ergo fit quod scriptum est, *Tradidit illos Deus in desideria cordis eorum (Rom. i, 24)*. Non autem fit prædestinatis, quos regit Spiritus Dei; quoniam non inanis est vox eorum: *Ne tradas me, Domine, a desiderio meo peccatori (Psal. cxxxix, 9)*. Quandoquidem et contra ipsa desideria sic oratum est, ut diceretur, *Aufer a me concupiscentias ventris, et desiderium concubitus ne apprehendat me (Eccli. xxiii, 6)*. Præstat hoc Deus illis quos subditos regit; non autem illis qui se idoneos ad se ipsos regendos putant, et præfidenti cervice propriæ voluntatis illum dedignantur habere rectorem.

8. Quæ cum ita sint, filii Dei qui hoc noverunt, et se Dei Spiritu regi et agi gratulantur, quomodo moveri potuerunt, cum audirent vel legerent a Pelagio scriptum, « Omnes voluntate propria regi, et suo desiderio unumquemque dimitti? » Et tamen quia interrogatus ab episcopis, quid mali sonarent illa verba persensit, responditque: « hoc se dixisse propter liberum arbitrium; » continuo subjiciens, « cui Deus adjutor est eligenti bona; homo vero peccans, ipse in culpa est, quasi liberi arbitrii: » hanc quoque sententiam pii iudices approbantes, quam incaute vel quo sensu illa in libro ejus verba sint posita, considerare vel querere noluerunt; sufficere existimantes ita eum confessum esse liberum arbitrium, ut eligenti bona Deus esset adjutor, peccans vero esset in culpa, ad hoc sibi sufficiente propria voluntate. Ac per hoc Deus regit, quibus adjutor est eligentibus bona. Et ideo bene regunt quidquid regunt, quoniam ipsi reguntur a bono.

9. Item recitatum est quod in libro suo Pelagius

¹ Suar., permittantur.

posuit, « In die iudicii iniquis et peccatoribus non esse parcendum, sed æternis eos ignibus exurendos. » Quod ideo fratres moverat, ut objiciendum putaretur, quod ita dictum est, tanquam omnes peccatores æterno essent supplicio puniendi, non eis exceptis qui fundamentum habent Christum, quamvis superædificent ligna, fenum, stipulam, de quibus dicit Apostolus: *Si cuius opus exustum fuerit, detrimentum patietur; ipse autem salvus erit, sic tamen quasi per ignem* (I Cor. III, 15). Sed cum respondisset Pelagius, « hoc secundum Evangelium se dixisse, ubi dicitur de peccatoribus, *Illi ibunt in supplicium æternum; justi autem, in vitam æternam* » (Matth. XXV, 46): nullo modo potuit christianis iudicibus evangelica et dominica displicere sententia, nescientibus quid in verbis de libro Pelagii prolatis moverit fratres, qui disputationes ejus vel discipulorum ejus audire consueverunt; quando his absentibus qui libellum contra Pelagium sancto episcopo Eulogio dederunt, nullus urgebat, ut peccatores per ignem salvandos a peccatoribus æterno supplicio puniendis aliqua exceptione distingueret, et eo modo intelligentibus iudicibus cur fuerit illud objectum, si nollet distinguere, merito culparetur.

10. Quod autem addidit Pelagius, « Et si quis aliter credit, Origenista est: » hoc acceperunt iudices, quod revera in Origene dignissime detestatur Ecclesia, id est, quod etiam illi quos Dominus dicit æterno supplicio puniendos, et ipse diabolus atque angeli ejus, post tempus licet prolixum purgati liberabuntur a pœnis, et sanctis cum Deo regnantibus societate beatitudinis adhærebunt. Hoc ergo Synodus dixit, « alienum non esse ab Ecclesia, » non secundum Pelagium, sed potius secundum Evangelium, quod tales iniqui et peccatores æternis ignibus exurentur, quales tali supplicio dignos iudicat Evangelium; et quod detestabiliter cum Origene sentiat, quisquis dixerit aliquando eorum finiri posse supplicium, quod Dominus dixit æternum. De illis vero peccatoribus, quos dicit Apostolus, exusto eorum opere, tanquam per ignem salvos futuros, quoniam nihil Pelagio de iis evidenter objectum est, nihil iudicaverunt. Quapropter, qui dicit iniquos et peccatores, quos æterno supplicio veritas damnat, aliquando inde posse liberari, non inconvenienter eum Pelagius Origenistam vocat: sed rursus, qui nullum peccatorem in Dei iudicio misericordia dignum existimat, quod vult ei nomen imponat, dum tamen et hunc errorem ecclesiastica veritate non recipi intelligat. Iudicium enim sine misericordia fiet illi, qui non fecit misericordiam (Jacobi II, 13).

11. Quomodo autem fiet hoc iudicium, difficile in Scripturis sanctis comprehendere potest: modis enim multis significatur, quod uno modo futurum est. Namque aliquando dicit Dominus adversus eos quos in suum regnum non recipit, ostium se clausurum¹, clamantibusque illis et dicentibus, *Aperi nobis; in nomine tuo manducavimus et bibimus, et cætera quæ*

¹ In posterioribus tantum editionibus, *clausurum*.

illos dicere scriptum est, se responsurum, *Nescio vos, qui operamini iniquitatem* (Luc. XIII, 26, 27). Aliquando iussurum se commemorat, ut hi qui noluerunt eum regnare, sibi adducantur, et interficiantur coram illo (Id. XIX, 27). Aliquando venturum se dicit cum Angelis suis in maiestate sua, ut congregentur ante eum omnes gentes, et dividat eas, et alios ponat ad dexteram, quorum bona opera commemorans, reportet¹ in vitam æternam; alios ad sinistram, quibus bonorum sterilitatem imputans, eos æterno igne condemnet (Matth. XXV, 31-46). Aliquando servum nequam et pigrum, qui pecuniam ejus neglexit impendere (Luc. XIX, 22-24), vel etiam hominem inventum in convivio non habentem vestem nuptialem, jubet ligatis manibus et pedibus mitti in tenebras exteriores. Aliquando susceptis quinque prudentibus, ostium contra stultas alias quinque virgines claudit (Matth. XXV, 10-12). Hæc, et si quid est aliud quod in præsentia non occurrit, de iudicio dicuntur futuro, utique non in uno vel quinque, sed in multis exercendo. Nam si unus esset qui de convivio, quod non habebat vestem nuptialem, in tenebras iussus est mitti; non continuo sequeretur, et diceret *Multi enim sunt vocati, pauci vero electi* (Id. XXII, 11-14): cum potius uno projecto atque damnato, multi in domo remansisse videantur. Sed de his omnibus nunc quantum satis est disputare perlongum est. Hoc tamen breviter possum dicere, sine præiudicio (quod in pecuniariis rationibus dici solet), melioris discussionis, unum aliquem iudicii modum, qui est inscrutabilis nobis, servata duntaxat in præmiis et pœnis diversitate meritorum, multis per Scripturas sanctas significari modis. Quod autem huic causæ, de qua nunc agitur, satis est: si dixisset Pelagius, omnes omnino peccatores æterno igne et æterno supplicio puniendos; quisquis id iudicium (a) approbasset, in se ipsum primitus sententiam protulisset. *Quis enim gloriabitur se mundum esse a peccatis* (Prov. XX, 9, sec. LXX)? Quia vero nec omnes dixit, nec quosdam, sed indefinite posuit², et hoc secundum Evangelium se dixisse respondit: vera quidem sententia episcopali est confirmata iudicio; sed adhuc quid sentiat³ Pelagius non apparet, et post hoc etiam episcopale iudicium non impudenter⁴ inquiritur.

CAPUT IV. — 12. Objectum est et illud Pelagio, tanquam in suo libro scripserit, « Malum nec in cogitationem venire. » Respondit autem, « Hoc non ita posuimus; sed diximus, debere studere Christianum, ne male cogitet: » quod, sicut decuit, episcopi approbarunt. Quis enim dubitat, malum cogitari non oportere? Et revera in libro suo quod ait, « malum nec cogitari, » si ita legitur, « nec cogitandum quidem, »

(a) Forte, *iudicium*.

¹ Vign., *reponat*. Forte legendum, *eos portet*.

² In Mss. et in Vels. et Suar. legebatur, *sed nec indefinite posuit*.

³ Iidem Mss. et Vels. et Suar., *sed adhucne aliquid sentiat*. Forte pro, *sed aliudne aliquid sentiat*.

⁴ Sic Vels. Suar. et Mss. At posteriores editiones, *impudenter*.

hoc intelligi solet¹, malum nec cogitari debere quidem. Hoc autem qui negat, quid aliud dicit, quam debere cogitari malum? Quod si verum esset, non diceretur in laude charitatis, *Non cogitat malum* (I Cor. XIII, 5) « Non² venire » tamen « in cogitationem » justorum atque sanctorum, ideo non tam probe asseritur, quia cogitatio vocari solet etiam cum aliquid in mentem venit, etsi consensio non sequatur. Cogitatio vero quæ culpam contrahit, et merito prohibetur, consensione non caret. Potuit ergo fieri ut mendosum codicem legerent, qui hoc ita objiciendum arbitrati sunt, tanquam Pelagius dixerit, « Malum nec in cogitationem venire, » id est, justis et sanctis in mentem non venire quod malum est. Quæ sententia profecto absurdissima est; cum enim mala reprehendimus, nisi cogitata verbis enuntiare non possumus: sed illa, ut diximus, culpabilis appellatur cogitatio mali, quæ consensionem trahit.

CAPUT V. — 13. Cum ergo et hanc Pelagii responsionem iudices approbassent, recitatum est aliud, quod in suo libello scripsit, « Regnum cœlorum etiam in Veteri Testamento promissum. » Ad quod Pelagius: « Hoc et per Scripturas probari possibile est: hæretici autem in injuriam Veteris Testamenti, hoc negant. Ego vero Scripturarum auctoritatem secutus dixi, quoniam in propheta Daniele scriptum est, *Et accipient sancti regnum Altissimi* » (Dan. VII, 18). Qua ejus accepta responsione, Synodus dixit, « Neque hoc alienum est a fide ecclesiastica. »

14. Numquidnam ergo fratres nostros, ut etiam hoc inter cætera objicerent, sine causa verba ista moverunt? Non utique: sed Veteris Testamenti nomen modis duobus dici solet, uno modo secundum divinarum Scripturarum auctoritatem, alio secundum loquendi vulgatissimam consuetudinem. Paulus namque apostotus dicit ad Galatas: *Dicite mihi, inquit, sub lege volentes esse, legem non audistis? Scriptum est enim quod Abraham duos filios habuit, unum de ancilla, alterum de libera: quæ sunt in allegoria*³. Hæc enim sunt duo Testamenta; unum quidem in servitutem generans, quod est Agar. Sina mons est in Arabia, quæ conjuncta est ei quæ nunc est Jerusalem; servit enim cum filiis suis: quæ autem sursum est Jerusalem, libera est, quæ est mater nostra. Cum ergo Vetus Testamentum ad servitutem pertineat, unde etiam dictum est, *Ejice ancillam et filium ejus, non enim hæres erit filius ancillæ cum filio meo Isaac* (Galat. IV, 21-30); regnum autem cœlorum ad libertatem: quomodo etiam regnum cœlorum ad Vetus pertinet Testamentum? Sed quoniam, ut dixi, etiam sic solemus loqui, ut Scripturas omnes Legis et Prophetarum, quæ ante incar-

¹ Locus iste amanuensium vitio fœde corruptus in manuscriptis sic habebat: *Et revera in libro suo ad malum cujus ita legitur, nec cogitandum, quod in hac intelligi solet.* Nihil mutatum in Velsariana editione, sed tantum pro, *ad malum cujus*; apposita fuerat ad oram libri conjectura, « ad Melaniam: » quæ nullo suffragante veteri codice posteriores quidam hujus libri editores temere in textum induxerunt.

² Hic deerat, *non*. Et infra pro, *ideo non tam*, legebatur prius, *Deo notum*: manifesto librorum lapsu.

³ Vels. et Suar., *quæ sunt allegoria*; omissio, *in*. Forte pro, *allegorica*.

nationem Domini ministratæ, auctoritate canonica continentur, nomine Testamenti Veteris nuncupemus; quis ecclesiasticis litteris vel mediocriter eruditus ignorat, ita Scripturis illis promitti potuisse regnum cœlorum, sicut etiam illud Testamentum Novum, ad quod pertinet regnum cœlorum? Certe enim in illis Litteris apertissime scriptum est: *Ecce dies veniunt, dicit Dominus, et consummabo domui Israel et domui Jacob Testamentum Novum, non secundum Testamentum quod disposui patribus eorum, in die qua apprehendi manum eorum, ut educerem eos de terra Ægypti* (Jerem. XXXI, 31, 32). Hoc enim factum est in monte Sina. Tunc autem Daniel propheta nondum erat qui dixerat¹, *Accipient sancti regnum Altissimi*. His enim verbis præmium, non Veteris, sed Novi Testamenti prophetabat: sicut ipsum Christum venturum iidem Prophetæ prænuntiarunt, cujus sanguine dedicatum est Testamentum Novum: cujus Testamenti ministri Apostoli facti sunt, dicente beatissimo Paulo, *Qui et idoneos nos fecit ministros Novi Testamenti, non littera, sed spiritu. Littera enim occidit, spiritus autem vivificat* (II Cor. III, 6). In illo vero Testamento quod proprie vetus dicitur, et datum est in monte Sina, non invenitur promitti apertissime, nisi terrena felicitas. Unde illa terra, quo est populus introductus, et per eremum ductus, terra promissionis vocatur; in qua pax et regnum, et ab inimicis victoriarum reportatio, et abundantia filiorum ac fructuum terrenorum, et si qua hujusmodi, hæc sunt promissa Veteris Testamenti: quibus etsi figurantur ad Novum Testamentum pertinentia spiritualia, tamen qui propter illa terrena suscipit legem Dei, ipse est hæres Veteris Testamenti. Ea quippe secundum Vetus Testamentum promittuntur atque tribuuntur, quæ secundum hominem veterem concupiscuntur. Quæ autem illic ad Novum Testamentum pertinentia figurantur, novos homines quæerunt. Neque nesciebat enim quid loqueretur tantus Apostolus, qui duo Testamenta in ancilla et libera, allegorica significatione distincta esse dicebat, veteri filios carnis, novo filios promissionis attribuens: *Non qui filii carnis, inquit, hi filii Dei; sed filii promissionis deputantur in semen* (Rom. IX, 8). Filii ergo carnis pertinent ad terrenam Jerusalem, quæ servit cum filiis suis: filii autem promissionis ad eam quæ sursum est, liberam matrem nostram in cœlis æternam. Unde perspicitur qui ad regnum terrenum, et qui pertineant ad regnum cœlorum. Istam distinctionem qui etiam illo tempore per Dei gratiam intelligentes, filii promissionis effecti sunt, Novi Testamenti hæredes in occulto Dei consilio deputati sunt, etiamsi Vetus Testamentum per temporum distributionem² divinitus datum populo veteri congruenter ministraverunt.

15. Quomodo ergo non merito commoverentur filii promissionis, filii liberæ Jerusalem in cœlis æternæ, cum ista discretio apostolica atque catholica Pelagii verbis videretur auferri, et Agar quodam modo Saræ

¹ Forte, *diceret*.

² Editio Suar., *pro temporum distributione*.

crederetur æquari? Ille igitur hæretica impietate scripturæ Veteris Testamenti facit injuriam, qui eam ex Deo bono, summo et vero, fronte sacrilegæ impietatis negat: sicut Marcion, sicut Manichæus, et si quæ alia pestis hoc sentit. Quapropter, ut de hac re quod sentio, qua possum brevitate complectar: sicut Veteri Testamento, si esse ex Deo bono et summo negetur; ita et Novo fit injuria, si veteri æquetur. Sed cum Pelagius respondisset, cur etiam dixerit in Vetere Testamento promitti regnum cælorum, Danielis prophetæ commemorans testimonium, qui sanctos accepturos regnum Altissimi, apertissime prophetavit, non esse hoc alienum a fide catholica, merito judicatum est: non secundum illam distinctionem, qua in monte Sina promissa terrena ad Vetus Testamentum proprie pertinere monstrantur; nec tamen improbe, secundum hanc loquendi consuetudinem, qua universæ Scripturæ canonicæ ante incarnationem Domini ministratæ Veteris Testamenti appellatione censentur. Non enim aliud est regnum Altissimi, quam Dei regnum; aut quisquam contendere audebit, aliud esse Dei regnum, aliud regnum cælorum.

CAPUT VI. — 16. Post hæc objectum est, quod Pelagius in eodem libro scripserit suo, « Posse hominem, si velit, esse sine peccato: » et quod scribens ad viduam adulatorie dixerit, « Inveniat apud te pietas, quæ nusquam invenit, locum: inveniat ubique peregrina in te sedem justitia: veritas quam jam nemo cognoscit, domestica tibi et amica fiat: et lex Dei quæ ab omnibus prope hominibus contemnitur, a te sola honoretur. » Et iterum ad ipsam: « O te felicem et beatam, si justitia, quæ in cælo tantum esse credenda est, apud te solam inveniatur in terris! » Et in alio ad ipsam libro, post orationem Domini et Salvatoris nostri, docens quemadmodum debeant sancti orare, ait: « Ille ad Deum digne elevat manus, ille orationem bona conscientia effundit, qui potest dicere, Tu nosti, Domine, quam sanctæ, et innocentes, et mundæ sunt ab omni molestia¹ et iniquitate et rapina, quas ad te extendo manus; quemadmodum justa et munda labia, et ab omni mendacio libera, quibus offero tibi deprecationem, ut mihi miserearis. » Ad hoc autem Pelagius respondens ait: Posse quidem hominem sine peccato esse, et Dei mandata custodire, si velit, diximus: hanc enim possibilitatem Deus illi dedit. Non autem diximus quod inveniatur aliquis, ab infantia usque ad senectam, qui nunquam peccaverit: sed quoniam a peccatis conversus, proprio labore et Dei gratia possit esse sine peccato; nec per hoc tamen in posterum inconvertibilis. Reliqua vero quæ subjecerunt, neque in libris nostris sunt, neque talia unquam diximus. » His auditis Synodus dixit: « Quoniam negas te talia scripsisse, anathematizas illos qui sic tenent? » Pelagius respondit: « Anathematizo quasi stultos, non quasi hæreticos; siquidem non est dogma. » Deinde judicaverunt episcopi dicentes: « Nunc quoniam propria voce anathematizavit Pela-

¹ Posteriores editiones ex Antonii Velseri, ut putamus, conjectura, *ab omni malitia*.

gius incertum stultiloquium, recte respondens, hominem cum adjutorio Dei et gratia posse esse sine peccato, respondeat et ad alia capitula. »

17. Numquid hic poterant iudices, vel debebant, incognita et incerta damnare, quando nemo contra aderat, qui ea quæ ad viduam reprehensibilia scripta dicebantur, Pelagium scripsisse convinceret? Ubi profecto parum esset codicem ferre, et de scriptis ejus hæc legere, nisi et testes adhiberentur, si illa scripta sua esse, etiam cum recitarentur, negaret. Verumtamen in his quoque fecerunt iudices, quod facere potuerunt, interrogantes Pelagium, utrum anathematizaret illos qui talia sentiunt, qualia se negavit scripsisse, sive dixisse: quos ubi¹ se tanquam stultos anathematizare respondit, quid amplius de hac re iudices, adversariis absentibus, quærere debuerunt?

18. An et illud fortasse tractandum est, utrum recte dictum sit « non tanquam hæreticos, sed tanquam stultos anathematizandos qui ita sentirent, quoniam dogma non esset? » Sed ab hac quæstione non levi, ubi quæritur, quatenus sit definiendus hæreticus, recte se in præsentia iudices abstinerunt². Non enim, si quisquam, verbi gratia, dixerit aquilarum pullos paterno ungue suspensos et radiis solis oblatos, si oculis palpitaverint, tanquam adulteros in terram, luce quodam modo convincente, dimitti, si forte hoc falsum est, hæreticus judicandus est. Et hoc, quia in hominum doctorum litteris invenitur, fama que vulgatum est, nec stulte dici putandum est, etiam si verum non est; nec fidem nostram, propter quam fideles vocamur, aut creditum³ lædit, aut creditum juvat. Porro, si ex hoc sensu quis⁴ contenderit, animas rationabiles inesse volucris, ex eo quod in eas revolvantur humanæ: tum vero tanquam hæretica pestis, ab auribus animoque pellenda est; agendumque et demonstrandum, etiam si hoc de aquilis verum est, sicut multa mira ante oculos nostros de apibus vera sunt, longe tamen ab hujusmodi irrationalium animantium, quamvis mirabili sensu, distare rationem, quæ non hominibus et pecoribus, sed hominibus Angelisque communis est. Multa vero etiam stulta dicuntur ab imperitis et vanis, nec tamen hæreticis; qualia sunt eorum qui de alienis artibus, quas non didicerunt, temere judicant, aut immoderato et cæco affectu vel laudant quos diligunt, vel vituperant quos oderunt; et quidquid aliud in consuetudine sermonis humani, non statuto dogmate, sed passim, ut ad tempus occurrerit, per stultitiæ levitatem, vel ore profertur, vel stilo etiam litterisque committitur. Multos denique de his paululum admonitos, talia dixisse mox pœnitet: ita ea non placito quodam fixa retinebant, sed quasi undecumque rapta, et non considerata, profuderant. Vix est autem carere istis-

¹ Editi, *quos ibi*; vel, *quos ille*. Colbertinus codex, *quos ubi*.

² In Mss. et prima editione vels. ac suar., *abstulerunt*.

³ Editio sola Mas., *aut non creditum*.

⁴ Locus ex conjectura correctus. In prima editione et in aliquot manuscriptis legebatur, *ex hoc senis (vel, sentis) quod*.

malis : et quis est qui non labitur lingua , et offendit in verbo (Ecclesi xix, 16, et Jacobi iii, 2)? Sed interest quantum, interest unde, interest postremo utrum admonitus corrigat, an pertinaciter defendendo etiam dogma faciat, quod levitate, non dogmate dixerat. Cum igitur omnis hæreticus consequenter et stultus sit, non autem omnis stultus continuo sit appellandus hæreticus; recte iudices incertum stultiloquium propria voce Pelagium anathematizasse dixerunt: quia et si hæreticus esset, procul dubio stultiloquium esset. Proinde quidquid illud sit, generalis vitii nomine appellaverunt. Utrum autem ex aliquo dogmate ista sint dicta, an vero non fixa placitaque sententia, sed facile emendabili vanitate, quoniam ille qui audiebatur, quoquo modo dicta essent, sua esse negaverat, discutiendum in presentia non putarunt.

19. Nos sane cum hanc Pelagii defensionem¹ in illa, quam prius accepimus, chartula legeremus (a), aderant quidam sancti fratres, qui se Pelagii libros exhortatorios vel consolatorios ad quamdam viduam conscriptos, cujus nomen non est expressum (b), se habere dixerunt; et admonuerunt requirendum, utrum illic ista quæ sua negavit, essent forte conscripta; quoniam hoc et ipsi se ignorare asserebant. Tum vero eum iidem libri ab exordio legerentur, quæ sita et inventa sunt. Affirmabant autem illi qui protulerant codicem, ante quatuor ferme annos se istos tanquam Pelagii libros habere cœpisse, nec unquam utrum ejus essent, ab aliquo se audisse dubitari. Considerantes itaque optime nobis servorum Dei cognitam fidem de hac re non posse mentiri, restare videbatur, ut Pelagium potius in episcopali iudicio crederemus fuisse mentitum, nisi fieri potuisset cogitaremus, etiam ante annos tam multos aliquid sub ejus nomine, non tamen ab illo fuisse conscriptum: neque enim isti eodem libros ab ipso se accepisse, vel quod ipsius essent, ab eodem audisse dicebant. Nam et mihi quidam fratres nostri nonnulla opuscula sub meo nomine in Hispaniam venisse dixerunt, quæ quidem ab iis qui alia nostrâ legissent, non agnoscerentur; ab aliis tamen nostrâ esse crederentur.

20. Illud sane quod Pelagius suum esse confessus est, adhuc latebrosus est: sed puto quod in istorum gestorum consequentibus partibus elucebit. Ait enim: « Posse quidem hominem esse sine peccato, et Dei mandata custodire, si velit, diximus: hanc enim possibilitatem Deus illi dedit. Non autem diximus quod inventatur aliquis, ab infantia usque ad senectam, qui nunquam peccaverit: sed quoniam a peccatis conversus, proprio labore et Dei gratia possit esse sine peccato; nec per hoc tamen in posterum inconversibilis. » In his verbis, quam dicat Dei gratiam, prorsus latet: et iudices quidem catholici nullam aliam intelligere potuerunt, nisi quam nobis plurimum apostolica doctrina commendat. Hæc est enim, qua nos

¹ suar., definitionem.

(a) Vide infra, n. 57.

(b) Livandam nominat Mercator in Commonitorio de Coelestio.

liberari posse speramus de corpore mortis hujus per Jesum Christum Dominum nostrum:

CAPUT VII. — Et¹ pro qua impetranda oramus, ne intremus in tentationem (Matth. vi, 13). Hæc gratia non est natura: sed qua subvenitur fragili vitiatæque naturæ. Hæc gratia non est legis scientia: sed ea est, de qua dicit Apostolus, *Non irritam faciam gratiam Dei: nam si per legem justitia, ergo Christus gratis mortuus est* (Galat. ii, 21): et ideo non est littera occidens, sed spiritus vivificans. Scientia quippe legis sine gratia spiritus, operatur in homine omnem concupiscentiam. *Peccatum, enim, inquit, non cognovi, nisi per legem: nam concupiscentiam nesciebam, nisi lex diceret, Non concupisces. Occasione autem accepta, peccatum per mandatum operatum est in me omnem concupiscentiam.* Nec ista dicendo legem vituperat, imo etiam laudat, cum dicit: *Lex quidem sancta, et mandatum sanctum, et justum, et bonum, Quod ergo bonum est, inquit, mihi factum est mors? Absit: sed peccatum, ut appareat peccatum, per bonum mihi operatum est mortem.* Et iterum legem laudat, dicendo: *Scimus enim quod lex spiritualis est; ego autem carnalis sum, venundatus sub peccato. Quod enim operor ignoro. Non enim quod volo, hoc ago: sed quod odi, illud facio. Si autem quod nolo, hoc facio; consentio legi, quoniam bona est.* Ecce jam legem novit, laudat, eique consentit, hoc est, eam bonam esse consentit: quoniam quod illa jubet, hoc et ipse vult; et quod illa vetat et damnat, hoc et ipse odit: et tamen quod odit, hoc facit. Inest ergo legis sanctæ scientia, nec tamen sanatur vitiosa concupiscentia: inest voluntas bona, et valet operatio mala. Hinc est quod duabus legibus inter se collectantibus, dum legi mentis lex repugnat in membris; et captivat sub lege peccati, a confitente exclamatur, et dicitur: *Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus? Gratia Dei per Jesum Christum Dominum nostrum.*

CAPUT VIII. — 21. Non ergo natura, quæ sub peccato venundata et vitio sauciata redemptorem salvatoremque desiderat, nec legis scientia per quam fit concupiscentiæ cognitio, non evictio², liberat a corpore mortis hujus: sed gratia Domini per Jesum Christum Dominum nostrum.

CAPUT IX. — Ista est non natura moriens, nec littera occidens, sed spiritus vivificans. Jam enim habebat iste naturam cum voluntatis arbitrio; nam dicebat, *Velle adjacet mihi: sed non habebat naturam cum sanitate, sine vitio; nam dicebat, Scio quod non habitat in me, hoc est, in carne mea, bonum.* Jam habebat cognitionem legis sanctæ; nam dicebat, *Peccatum non cognovi, nisi per legem: sed non habebat vires agendæ perficiendæque justitiæ; nam dicebat, Non quod volo, hoc ago; sed quod odi, hoc facio; et, Perficere bonum non invenio* (Rom. vii, 7-25). Ideo nec voluntatis arbitrium, nec legis præceptum, unde liberaretur de corpore mortis hujus; quia utrumque jam habebat, aliud in natura,

¹ Ita Colbertinus Ms. Editi vero, sed.

² Mas. Vign. et codex Romanus, e vitio.

aliud in doctrina : sed gratiæ Dei poscebat auxilium, per Jesum Christum Dominum nostrum.

CAPUT X. — 22. Hanc itaque gratiam, quam in catholica Ecclesia notissimam noverant, episcopi crediderunt Pelagium confiteri, cum audirent eum dicere, « hominem a peccatis conversum, proprio labore et Dei gratia posse esse sine peccato. » Ego autem propter illum librum, quem mihi refellendum servi Dei dederunt (a), qui discipuli ejus fuerunt, et cum eundem Pelagium valde diligerent, ejus esse dixerunt, ubi hac quæstione sibi proposita, quia hoc in eo jam plurimos offenderat, quod adversus Dei gratiam loqueretur, apertissime expressit, « hanc se dicere Dei gratiam, quod possibilitatem non peccandi natura nostra cum conderetur, accepit, quoniam condita est cum libero arbitrio : » propter hunc ergo librum ego, plurimi autem fratres propter ejus disputationes, quas dicunt sibi esse notissimas, adhuc sumus de istorum verborum ejus ambiguitate solliciti, ne forte quid in ea lateat, atque se hoc dixisse sine præjudicio sui dogmatis exponat postea discipulis suis, ita disserens : « Dixi quidem, proprio labore et Dei gratia posse hominem esse sine peccato; sed quam dicam gratiam optime nostis, et legendo recollere potestis, quod ea sit, in qua creati sumus a Deo cum libero arbitrio. » Atque ita dum cum credunt episcopi eam dixisse gratiam, non qua homines creati sumus, sed qua in novam creaturam adoptati (hanc enim apertissime gratiam divina Scriptura commendat), ignorantes hæreticum, tanquam catholicum absolverunt. Suspectum enim me facit etiam illud, quod cum in eodem libro, cui respondi, apertissime dixerit, « Abel justum nunquam omnino peccasse; » modo ait, « Non autem diximus quod invenitur aliquis, ab infantia usque ad senectam, qui nunquam peccaverit; sed quoniam a peccatis conversus, proprio labore et Dei gratia possit esse sine peccato. » Abel quippe justum, non a peccatis conversum in cætera vita dixit factum esse sine peccato, sed « quod peccatum nullum unquam fecerit. » Unde si ille ipsius liber est, profecto ex ipsa responsione emendandus est. Nolo enim eum dicere modo fuisse mentitum, ne forte quod¹ in libro illo scripserit, se dicat oblitum : proinde cætera videamus. Ea quippe consequuntur in ecclesiasticis gestis, quibus, adjuvante Domino, possumus ostendere, etiam Pelagio, sicut nonnullis videtur, in illa examinatione purgato, et certe apud judices duntaxat homines absoluto, hanc talem hæresim, quam et ulterius progredi et in pejus proficere nolimus, sine dubio esse damnatam.

CAPUT XI.—23. Hæc enim sequuntur objecta Pelagio, quæ in doctrina Cœlestii discipuli ejus referuntur inventa. « Adam mortalem factum, qui sive peccaret, sive non peccaret, moriturus esset. Quoniam peccatum Adæ ipsum solum læserit, et non genus humanum. Quoniam Lex sic mittit ad regnum, quemadmodum Evangelium. Quoniam ante adventum

Christi fuerunt homines sine peccato. Quoniam infantes nuper nati in illo statu sunt, in quo Adam fuit ante prævaricationem. Quoniam neque per mortem vel prævaricationem Adæ omne genus hominum moriatur, neque per resurrectionem Christi omne genus hominum resurgat. » Hæc ita objecta sunt, ut etiam apud Carthaginem a Sanctitate tua et ab aliis tecum episcopis dicerentur audita atque damnata. Ubi quidem, ut recolis, ipse non fui, sed postea cum venissem Carthaginem, eadem gesta recensui, ex quibus aliqua memini : sed nescio utrum eis¹ hæc omnia teneantur. Quid autem interest, utrum aliqua inibi non sint forte commemorata, et ideo nec damnata, cum constet esse damnanda? Deinde objecta sunt et alia quædam capitula, commemoratione mei nominis interposita, quæ mihi de Sicilia missa fuerant, cum ibi fratres catholici hujusmodi quæstionibus turbarentur, quibus per librum ad Hilarium scriptum, qui ea mihi in epistola sua consulens miserat, satis sufficienter, ut mihi videtur, respondi (*Epistola 157, ad Hilarium scripta*). Ista sunt autem : « Posse hominem sine peccato, si velit, esse. Infantes, etsi non baptizentur, habere vitam æternam. Divites baptizatos, nisi omnibus abrenuntient, si quid boni visi fuerint facere, non reputari illis, neque regnum Dei posse eos habere. »

24. Ad hæc sibi objecta, sicut gesta testantur, Pelagius ita respondit : « De posse quidem hominem sine peccato esse, dictum est, » inquit, « superius : de eo autem quod fuerint ante adventum Domini homines sine peccato, dicimus et nos quoniam ante adventum Christi vixerunt quidam sancte et juste, secundum Scripturarum sanctarum traditionem. Reliqua vero et secundum ipsorum testimonium a me dicta non sunt, pro quibus ego satisfacere non debeo : sed tamen ad satisfactionem sanctæ Synodi, anathematizo illos qui sic tenent, aut aliquando tenuerunt. » Post hanc ejus responsionem Synodus dixit : « Ad hæc prædicta capitula sufficienter et recte satisfacit præsens Pelagius, anathematizans ea quæ non erant ejus. » Videmus igitur et tenemus, non solum a Pelagio, verum etiam a sanctis episcopis qui illi iudicio præsidebant, mala perniciosissima hujusmodi hæresis esse damnata : « Adam mortalem factum, » quod ut plenius exponeretur quomodo dictum sit, additum est, « qui sive peccaret, sive non peccaret, moriturus esset. Quod peccatum ejus ipsum solum læserit, et non genus humanum. Quod Lex sic mittat ad regnum, quemadmodum et Evangelium. Quod infantes nuper nati in illo statu sint, in quo Adam fuit ante prævaricationem. Quod neque per mortem vel prævaricationem Adæ omne genus hominum moriatur, neque per resurrectionem Christi omne genus hominum resurgat. Quod infantes, etsi non baptizentur, habeant vitam æternam. Quod divites baptizati, nisi omnibus abrenuntient, si quid boni visi fuerint facere, non illis reputetur, neque regnum Dei possint habere. » Hæc

¹ Colbertinus Ms., *quid*.
(a) Timasius et Jacobus.

¹ Editi, *ejus*. Colb. Ms., *eis* : subaudi, *gestis*.

certe omnia iudicio illo ecclesiastico anathematizante Pelagio, et episcopis interloquentibus, constat esse damnata.

25. His autem quæstionibus, et istarum sententiarum contentiosissimis assertionibus jam usquequaque ferventibus, multorum fratrum perturbabatur infirmitas. Unde coacti sumus sollicitudine charitatis, quam erga Ecclesiam Christi per gratiam Christi nos habere convenit, etiam ad beatæ memoriæ Marcellinum, qui eos quotidie disputatores molestissimos patiebatur, et me per litteras consulebat, de quibusdam istarum quæstionibus scribere, et maxime de Baptismo parvulorum: de quo etiam postea, te jubente, in basilica Majorum¹, gestans quoque in manibus epistolam gloriosissimi martyris Cypriani, et de hac re verba ejus recitans atque pertractans, ut error iste nefarius de quorundam cordibus auferretur, quibus persuasa fuerant quæ in his gestis videmus damnata, adjunctus orationibus tuis, quantum potui, laboravi. Hæc sunt, quæ nonnullis fratribus, quidam talia sentientes, ita persuadere conabantur, ut de orientalibus comminarentur Ecclesiis, quod nisi hæc tenerent, earum possent iudicio condemnari. Ecce quatuordecim antistites orientalis Ecclesiæ (a), in ea terra cui Dominus præsentiam suæ carnis² exhibuit, Pelagium non absolvent, nisi ea tanquam fidei catholicæ adversa damnaret. Unde, si propterea est iste absolutus, quod anathematizaverit talia; procul dubio illa damnata sunt: quod multo cumulatus atque clarius in consequentibus apparebit.

26. Unde nunc duo illa videamus, quæ noluit anathematizare Pelagius, qui³ etiam sua esse cognovit; sed ut illud, quod in eis offendebat, auferret, quomodo ea sentiret exposuit. « Posse quidem, » inquit, « hominem sine peccato esse, dictum est superius. » Dictum sane, et nos meminimus: sed ideo mitigatum, et a iudicibus approbatum, quod addita est Dei gratia, quæ in illis capitulis tacebatur. De hoc autem altero quemadmodum responderit, diligentius intueendum est. « De illo autem, » inquit, « quod fuerint ante adventum Domini homines sine peccato, dicimus et nos quoniam ante adventum Christi vixerunt quidam sancte et iuste, secundum sanctarum Scripturarum traditionem. » Non est ausus dicere, Dicimus et nos quoniam ante adventum Christi fuerunt homines sine peccato; cum hoc illi de Cœlestii dictis fuisset objectum; sensit enim quam esset periculosum et molestum: sed ait, « Dicimus et nos quoniam ante adventum Christi vixerunt quidam sancte et iuste. » Quis hoc negaverit? Sed aliud est hoc, et aliud fuisse sine peccato: quia et illi sancte iustèque vivebant, qui veraciter tamen dicebant, *Si dixerimus quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, et veritas in nobis non est* (1 Joan. 1, 8). Et hodie multi iuste san-

ctique vivunt, nec tamen in oratione mentiuntur, cum dicunt, *Dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris* (Matth. vi, 12). Hoc ergo iudicibus placuit, quemadmodum se dicere asseveravit Pelagius; non quemadmodum objiciebatur dixisse Cœlestius. Nunc ea quæ restant pertractemus, ut possumus.

CAPUT XII. — 27. Objectum est Pelagio, quod diceret, « Ecclesiam hic esse sine macula et ruga. » Unde etiam Donatistæ diuturnum nobiscum habuerunt in nostra Collatione conflictum; sed illos de permixtione malorum hominum tanquam paleæ cum frumentis, propter areæ similitudinem potius urgebamus: qua similitudine etiam istis respondere possumus, nisi Ecclesiam in solis bonis vellent fortasse intelligi, quos nullum omnino asserunt habere peccatum, ut possit Ecclesia hic esse sine macula et ruga. Quod si ita est, eadem repeto quæ paulo ante memoravi: Quomodo sunt membra Ecclesiæ, de quibus verax clamat humilitas, *Si dixerimus quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, et veritas in nobis non est*; vel quomodo id quod eam Dominus docuit, orabit Ecclesia, *Dimitte nobis debita nostra*: si in hoc sæculo est Ecclesia sine macula et ruga? Postremo ipsi de se ipsis interrogandi sunt, utrum necne fateantur aliqua se habere peccata. Quod si negabunt, dicendum est eis, quod se ipsos decipiant, et veritas in eis non sit. Si autem peccatum se habere fatebuntur, quid aliud quam de ruga sua vel macula fatebuntur? Non sunt ergo isti Ecclesiæ membra; quia illa est sine macula et ruga, hi autem cum macula et ruga.

28. Sed ad hoc objectum vigilantibus circumspeditione respondit, quam sine dubio catholici iudices approbaverunt. « Dictum est, » inquit, « a nobis, sed ita, quoniam lavacro ab omni macula et ruga purgatur Ecclesia, quam velit ita Dominus permanere. » Ad quod Synodus dixit: « Hoc et nobis placet. » Quis enim nostrum negat, omnium in Baptismo peccata dimitti, et omnes fideles sine macula et ruga de lavacro regenerationis ascendere? Aut cui christiano catholico non placet, quod et Domino placet, idque futurum est, ut Ecclesia permaneat sine macula et ruga? Quandoquidem id nunc agitur Dei misericordia et veritate, ut ad illam perfectionem, ubi sine macula et ruga in æternum mansura est, sancta Ecclesia perducatur. Sed inter lavacrum, ubi omnes præteritæ maculæ rugæque tolluntur, et regnum, ubi sine macula et ruga perpetuo manebit Ecclesia, tempus hoc medium est orationis, ubi necesse est dicat, *Dimitte nobis debita nostra*. Propter hoc objectum est eos dicere, « hic esse Ecclesiam sine macula et ruga, » utrum (a) per hanc sententiam auderent prohibere orationem, qua diebus et noctibus veniam peccatorum jam baptizata sibi poscit Ecclesia. De quo medio tempore inter remissionem peccatorum quæ fit in lavacro, et permansionem sine peccatis quæ futura est in regno, cum Pelagio nihil est actum, nihil ab episcopis pronuntiatum: sed tantum hoc quod breviter significandum putavit, non se

(a) Forte, ut non.

¹ Posteriores editiones, *Majorini*. At prima editio Vels. et Suar. cum Mss., *Majorum*. Consentit inscriptio citati sermonis 294.

² Mss. Rom. et Colb., *incarnationis*.

³ Idem duo Mss. et Suar., *quia etiam*.

(a) Horum nomina recenset Augustinus in libro contra Julianum primo, n. 19.

ita dixisse, ut videbatur objectum. Cum enim hoc ait, « Dictum est a nobis, sed ita; » quid voluit videri, nisi non ita, quemadmodum dixisse, ab his qui objecerant, credebatur? Quid tamen secuti sint iudices, ut dicerent sibi hoc placere, id est, Baptismum quo abluitur a peccatis, et regnum ubi permanebit sine peccatis sancta, quæ nunc mundatur, Ecclesia, satis, quantum existimo, apparet.

CAPUT XIII. — 29. Deinde objecta sunt de libro Cœlestii, quid in unoquoque capitulo contineat, magis secundum sensum, quam secundum verba: quæ quidem ille latius exsequitur; sed tunc subjicere omnia, qui libellum adversus Pelagium dederunt, se non potuisse dixerunt. Ergo in primo capitulo libri Cœlestii hoc scriptum esse posuerunt: « Quoniam plus facimus, quam in Lege et Evangelio jussum est. » Ad quod Pelagius respondit: « Hoc quasi nostrum posuerunt: dictum est vero a nobis secundum Apostolum de virginitate, de qua Paulus dicit, *Præceptum Domini non habeo.* » Synodus dixit: « Hoc et Ecclesia recipit. » Legi ego, quo sensu id Cœlestius in libro suo posuerit: si tamen eum suum esse non negat. Dixit enim hoc, quo videlicet persuaderet, tantam nos habere per naturam liberi arbitrii non peccandi possibilitatem, ut plus etiam quam præceptum est faciamus; quoniam perpetua servatur a plerisque virginitas, quæ præcepta non est, cum ad non peccandum præcepta implere sufficiat. Quod autem a Pelagio responsum est, ut approbarent iudices, non sic acceperunt, tanquam omnia Legis et Evangelii præcepta custodiant, qui virginitatem, quæ præcepta non est, insuper servant; sed ad hoc tantum, quod plus est virginitas quæ non est præcepta, quam conjugalis pudicitia quæ præcepta est, et custodire istam, quam illam, utique plus est: cum tamen neutrum eorum habeatur sine gratia Dei; quandoquidem Apostolus de hac re loquens ait, *Volo autem omnes homines esse sicut me ipsum: sed unusquisque proprium donum habet a Deo: alius sic, alius autem sic* (1 Cor. vii, 25, 7). Et ipsi Domino cum dixissent discipuli, *Si hæc hominis est causa cum uxore, non expedit nubere*, vel, quod latine melius dicitur, *non expedit ducere*: Non, inquit, omnes capiunt verbum hoc, sed quibus datum est (Matth. xix, 10, 11). Hoc ergo episcopi Ecclesiam recipere pronuntiarunt, quod plus sit virginitas perseverans, quæ præcepta non est, quam nuptiarum castitas, quæ præcepta est. Quo autem sensu illud Pelagius, sive Cœlestius dixerit, iudices nescierunt.

CAPUT XIV. — 30. Hinc jam objiciuntur Pelagio alia Cœlestii capitula capitalia, et sine dubitatione damnanda, quæ nisi anathematizasset, cum his sine dubio damnaretur. In tertio capitulo scripsisse Cœlestium, *Gratiam Dei et adjutorium non ad singulos actus dari, sed in libero arbitrio esse, vel in lege ac doctrina.* Et iterum, *Dei gratiam secundum merita nostra dari, quia si peccatoribus illam det, videtur esse iniquus*: et his verbis intulisse, *Propterea et ipsa gratia in mea voluntate posita est, sive dignus fuerim, sive indignus.* Si enim per gratiam omnia facimus; quando

vincimur a peccato, non nos vincimur, sed Dei gratia, quæ voluit nos adjuvare omni modo, et non potuit. Et iterum ait: *Si gratia Dei est, quando vincimus peccata; ergo ipse¹ est in culpa, quando a peccato vincimur, quia omnino custodire nos aut non potuit, aut noluit.* Ad ista Pelagius respondit: *Hæc utrum Cœlestii sint, ipsi viderint qui dicunt ea Cœlestii esse; ego vero nunquam sic tenui, sed anathematizo qui sic tenet.* Synodus dixit: *Recipit te sancta Synodus, ita verba reprobata condemnantem.* De his certe omnibus, et Pelagii eadem anathematizantis manifesta responsio est, et episcoporum ista damnantium absolutissima judicatio. Utrum ea Pelagius, an Cœlestius, an uterque, an neuter illorum, an alii sive cum ipsis, sive sub nomine illorum senserint, sive adhuc sciant, sit dubium vel occultum: satis tamen hoc iudicio declaratum est, esse damnata, et Pelagium simul fuisse damnandum, nisi hæc etiam ipse damnaret. Nunc certe post hoc iudicium, quando contra hujusmodi sententias disputamus, adversus damnatam hæresim disputamus.

31. Dicam etiam aliquid lætius². Superius metuebam (*Supra*, n. 20), cum diceret Pelagius, *adjuvante gratia Dei posse esse hominem sine peccato*, ne forte eandem gratiam possibilitatem diceret esse naturæ a Deo conditæ cum libero arbitrio, sicut in libro illo est, quem tanquam ejus accepi (a), cui respondi, et eo modo nescientes iudices falleret: nunc vero cum anathematizat eos qui gratiam Dei et adjutorium non ad singulos actus dicunt dari, sed in libero arbitrio esse, vel in lege atque doctrina; satis evidenter apparet, eam illum dicere gratiam, quæ in Christi Ecclesia prædicatur, quæ subministratione sancti Spiritus datur, ut ad nostros actus singulos adjuvemur: unde et oramus semper adjutorium opportunum, ne inferamur in tentationem. Nec illud jam metuo, ne forte ubi dixit, *Non posse esse sine peccato, nisi qui scientiam legis habuerit*, atque id ita exposuit, ut ad non peccandum in legis scientiam poneret adjutorium (*Supra*, n. 2), eandem legis scientiam Dei gratiam velit intelligi. Ecce anathematizat qui hoc sentiunt: ecce nec naturam liberi arbitrii, nec legem atque doctrinam vult intelligi gratiam, qua per actus singulos adjuvamur. Quid ergo restat, nisi ut eam intelligat quam dicit Apostolus, subministratione Spiritus sancti dari (*Philipp.* 1, 19)? de qua dicit Dominus, *Nolite cogitare quomodo aut quid loquamini; dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini: non enim vos estis qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri qui loquitur in vobis* (Matth. x, 19, 20). Nec illud metuendum est, ne forte ubi ait, *Omnes voluntate propria regi*; idque exposuit, *ideo se dixisse, propter liberum arbitrium, cui Deus adjutor est eligenti bona* (*Supra*, n. 5), etiam hic per naturam liberi arbitrii et per doctrinam legis adjutorem³ dixerit. Cum enim recte anathematizaverit eos qui dicunt gratiam

¹ Colbertinus Ms., ipsa.

² Editi, lætius. Romanum exemplar magis concinne, lætius: id est, quo metus et sollicitudo mea removeatur.

³ Nonnulli ex editis, adjutorium.

(a) Liber Pelagii a Jacobo et Timasio acceptus, cui respondit lib. de Natura et Gratia.

Dei et adjutorium non ad singulos actus dari, sed in libero arbitrio esse, vel in lege ac doctrina: profecto Dei gratia vel adjutorium ad singulos actus datur, excepto libero arbitrio, vel lege atque doctrina: ac per hoc per singulos actus a Deo regimur, quando recte agimus; nec frustra orantes dicimus, *Itinera mea dirige secundum verbum tuum, ne dominetur mihi omnis iniquitas* (Psal. cxviii, 133).

32. Sed quod ista sequitur, me rursus sollicitat. Cum enim de quinto capitulo libri Cœlestii huic fuisset objectum, quod « affirmant unumquemque hominem omnes virtutes posse habere et gratias, et auferant diversitatem gratiarum, quam Apostolus docet: » Pelagius respondit, « Dictum est a nobis, sed maligne et imperite reprehenderunt. Non enim auferimus gratiarum diversitatem: sed dicimus donare Deum ei qui fuerit dignus accipere, omnes gratias, sicut Paula apostolo donavit. » Ad hoc Synodus dixit: « Consequenter et ecclesiastico sensu et ipse sensisti de dono gratiarum, quæ in sancto Apostolo continentur. » Hic dicet aliquis: Quid ergo sollicitat? An tu negabis omnes virtutes et gratias fuisse in Apostolo? Ego vero, si illæ accipiantur omnes, quas uno quodam ipse Apostolus commemoravit loco, quas et episcopos intellexisse arbitror, ut hoc approbarent, et pronuntiarent « sensu ecclesiastico dictum, » non eas dubito habuisse apostolum Paulum. Ait enim: *Et quosdam quidem posuit Deus in Ecclesia, primo apostolos, secundo prophetas, tertio doctores, deinde virtutes, deinde donationes sanitarum, adjutoria, gubernationes, genera linguarum* (I Cor. xii, 28). Quid ergo? dicemus quod hæc omnia non habuerit apostolus Paulus? Quis hoc audeat dicere? Nam eo ipso quod apostolus erat, habebat utique apostolatam. Sed habebat et prophetiam. An non prophetia ejus est? *Spiritus enim manifeste dicit, quia in novissimis temporibus recedent quidam a fide, intendentes spiritibus seductoribus, doctrinis dæmoniorum* (I Tim. iv, 1). Ipse erat et *doctor Gentium in fide et veritate* (Id. ii, 7): et operabatur virtutes et sanitates; nam mordentem viperam manu excussit illæsa (Act. xxviii, 5), et paralyticus ad verbum ejus restituta continuo salute surrexit (Id. xiv, 9). Adjutoria quæ dicat, obscurum est; quoniam vis hujus verbi late patet: quis tamen huic et istam gratiam defuisse dicat, per cujus laborem salutem hominum sic constat adjutam? Quid vero ejus gubernatione præclarius, quando et per eum Dominus tunc tot Ecclesias gubernavit, et per ejus Epistolas nunc gubernat? Jam genera linguarum, quæ illi deesse potuerunt, cum ipse dicat, *Gratias Deo, quod omnium vestrum lingua loquor* (I Cor. xiv, 18)? Quia ergo istorum omnium nihil apostolo Paulo defuisse credendum est, propterea responsionem Pelagii, « omnes gratias ei donatas esse » dicentis, judices approbaverunt. Sed sunt et aliæ gratiæ, quæ hic commemoratæ non sunt. Neque enim, quamvis esset apostolus Paulus multum excellens membrum corporis Christi, nullas plures et ampliores gratias accepit ipsum totius corporis caput, sive in carne, sive in

anima hominis, quam creaturam suam in unitatem personæ suæ, ut nostrum caput corpus ejus essemus, assumpsit. Et revera si possent in singulis omnia, frustra de membris corporis nostri ad hanc rem data similitudo videretur. Sunt enim quædam communia omnibus membris, sicut sanitas, sicut vita: sunt autem alia etiam singulis propria, unde nec auris sentit colores, nec oculus voces; propter quod dicitur, *Si totum corpus oculus, ubi auditus? Si totum auditus, ubi odoratus* (I Cor. xii, 17)? Quod quidem non ita dicitur, tanquam impossibile Deo sit, et auribus præstare sensum videndi, et oculis audiendi. Quid tamen faciat in Christi corpore quod est Ecclesia, et quam diversitatem Ecclesiarum¹ velut per membra diversa ut essent dona etiam singulis propria, significaverit Apostolus, certum est². Quapropter, et qua causa hi qui illud objecerunt, auferri noluerint distantiam gratiarum, et qua causa episcopi propter Paulum apostolum, in quo dona omnia, quæ loco uno commemoravit, agnoscimus, id quod respondit Pelagius potuerint approbare, jam clarum est.

33. Quid est ergo, unde me de hoc capitulo sollicitum factum esse prædixi? Hoc videlicet, quod ait Pelagius, « Donare Deum ei, qui fuerit dignus accipere, omnes gratias, sicut Paulo apostolo donavit. » Nihil essem de hac ejus responsione sollicitus, nisi quod attinet ad hanc causam, cujus maxime cura gerenda est, ne scilicet gratia Dei, nobis tacentibus et tantum malum dissimulantibus, oppugnetur. Cum ergo non ait, Donare Deum cui voluerit; sed ait, « Donare Deum ei, qui fuerit dignus accipere, omnes gratias; » non potui, cum legerem, non esse suspiciosus³. Ipsum quippe gratiæ nomen et ejus nominis intellectus auferitur, si non gratis datur, sed eam qui dignus est accipit. An forte quis dicet, Apostolo me facere injuriam, quia eum gratia dignum fuisse non dico? Imo tunc facio et illi injuriam, et mihi pœnam, si quod ipse dicit, non credo. An ille gratiam non ita definiuit, ut eam sic, quod daretur gratis, appellatam ostenderet? Nempe ipse dixit: *Si autem gratia, jam non ex operibus; alioquin gratia jam non est gratia* (Rom. xi, 6). Unde item dixit: *Ei autem qui operatur, merces non imputatur secundum gratiam, sed secundum debitum* (Id. iv, 4). Quisquis ergo dignus est, debitum est ei; si autem debitum est, gratia non est: gratia quippe donatur, debitum redditur. Gratia ergo donatur indignis, ut reddatur debitum dignis: ipse autem facit ut habeant quæcumque redditurus est dignis, qui ea quæ non habebant donavit indignis.

34. Hoc forte dicet: Ego non ex operibus, sed ex fide dixi Apostolum dignum fuisse, cui tantæ illæ gratiæ donarentur; non enim opera, quæ bona ante non habuit, sed tamen fides ejus hoc meruit. Quid enim? putamus quod fides non operetur? Imo ipsa veraciter operatur, quæ per dilectionem operatur (Galat. v, 6).

¹ Forte, *gratiarum*.

² Apud Suar., *incertum est*.

³ Editi, *suspensus*. Bene, siquidem supra legeretur, *non potuit*: alioquin legendum, *sollicitus*; aut juxta Colbertinum Ms., *suspiciosus*.

Quantumlibet autem opera infidelium prædicentur, ejusdem apostoli sententiam veram novimus et invictam, *Omne quod non est ex fide, peccatum est* (Rom. xix, 23). Ideo vero sæpe dicit, non ex operibus, sed ex fide, nobis justitiam deputari, cum potius fides per dilectionem operetur, ne quisquam existimet ad ipsam fidem meritis operum perveniri, cum ipsa sit initium, unde bona opera incipiunt; quoniam, ut dictum est, quod ex ipsa non est, peccatum est. Hinc et Ecclesiæ dicitur in Cantico canticorum, *Venies, et transies ab initio fidei* (Cant. iv, 8, sec. LXX). Quapropter quamvis bene operandi gratiam fides impetret: ipsam certe fidem ut haberemus, nulla fide meruimus, sed in ea nobis danda, in qua Dominum sequeremur, misericordia ejus prævenit nos (Psal. lvi, 11). An ipsam nobis nos dedimus, et ipsi nos ipsos fideles fecimus? Prorsus etiam hic clamabo, *Ipsæ fecit nos, et non ipsi nos* (Psal. xcix, 3). Nihil vero aliud apostolica doctrina commendat, ubi ait: *Dico autem per gratiam Dei, quæ data est mihi, omnibus qui sunt in vobis, non plus sapere, quam oportet sapere, sed sapere ad temperantiam, sicut unicuique Deus partitus est mensuram fidei* (Rom. xii, 3). Hinc est quippe et illud: *Quid enim habes quod non accepisti* (I Cor. iv, 7)? Quando et hoc accepimus, unde incipit quidquid in nostris actibus habemus boni.

35. Quid est ergo quod idem dicit apostolus, *Bonum certamen certavi, cursum consummavi, fidem servavi; de cætero superest mihi corona justitiæ, quam reddet mihi Dominus in illo die justus iudex* (II Tim. iv, 7, 8); si hæc non redduntur dignis, sed donantur indignis? Hoc qui dicit, parum considerat coronam reddi non potuisse digno, nisi gratia data esset indigno. Ait enim, *Bonum certamen certavi*: sed idem ipse ait, *Gratias Deo, qui dedit nobis victoriam per Dominum nostrum Jesum Christum* (I Cor. xv, 57). Ait, *Cursum consummavi*: sed ipse idem ait, *Non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei* (Rom. ix, 16). Ait, *Fidem servavi*: sed ipse idem ait, *Scio enim cui credidi, et certus sum quia potens est depositum meum servare in illum diem* (II Tim. i, 12), id est, commendatum meum: nam codices nonnulli non habent, *depositum*; sed quod est planius, *commendatum*. Quid autem commendamus Deo, nisi quæ¹ oramus ut servet, in quibus et ipsa est fides nostra? Nam quid aliud apostolo (a) Petro Dominus commendavit orando, unde illi ait, *Ego rogavi pro te, Petre, ne deficiat fides tua* (Luc. xxii, 32); nisi ut ejus Deus servaret fidem, ne tentationi cedendo deficeret? Quocirca, o beate Paule², magne gratiæ prædicator, dicam, nec timeam (quis enim mihi minus succensebit ista dicenti, quam tu, quia dicenda dixisti et docenda docuisti?) dicam, inquam, nec timeam: redditur quidem meritis tuis corona sua, sed Dei dona sunt merita tua.

36. Redditur ergo debitum præmium Apostolo digno: sed ipsum apostolatam indebitum gratia³ dona-

¹ Ita Colb. Ms. At editi, *qui*; aut, *quod*.

² Duo Mss., *o benedice Paule*.

³ Editi plerique, *gratiæ*. Colbertinus codex et Suar., *gratia*. (a) Forte, *de apostolo*.

vit indigno. An hoc me dixisse poenitebit? Absit: ejus enim testimonio ab hac invidia defensabor, nec me quisquam vocabit audacem, nisi qui fuerit ausus ipsum vocare mendacem. Ipse clamat, ipse testatur, ipse ut in se Dei dona commendat, nec in se ipso, sed in Domino gloriatur¹ (I Cor. i, 31), non solum nulla se habuisse dicit merita bona, ut apostolus fieret; sed etiam mala merita sua dicit, ut Dei gratiam manifestet et prædicet. *Non sum, inquit, idoneus vocari apostolus*: quod quid est aliud, quam, *Non sum dignus?* nam hoc plerique latini codices habent. Hoc est nempe quod quærimus: nempe ista munere apostolatus illæ omnes gratiæ continentur. Non enim decebat aut oportebat apostolum non habere prophetiam, aut non esse doctorem, aut non clarescere virtutibus donationibusque sanitarum, aut adjutoria non præbere, aut Ecclesias non gubernare, aut linguarum generibus non excellere. Omnia hæc unum nomen apostolatus amplectitur. Ipsum igitur consulamus; ipsum potius audiamus: dicamus ei, Sancte Paule apostole, Pelagius monachus dignum te dicit fuisse, qui acciperes omnes gratias apostolatus tui; tu ipse quid dicis? *Non sum, inquit, dignus vocari apostolus?* Itane, ut deferam honorem Paulo, Pelagio magis de Paulo credere audebo, quam Paulo? Non faciam: me namque potius onerabo, quam illum honorabo, si fecero. Audiamus etiam, cur non sit dignus vocari apostolus: *Quia persecutus sum, inquit, Ecclesiam Dei*. Si sensum sequeremur, quis non istum a Christo damnandum censeret potius quam vocandum? Quis ita diligit prædicatorem, ut non detestetur persecutorem? Optime ergo ipse atque veraciter, *Non sum, inquit, dignus vocari apostolus, quia persecutus sum Ecclesiam Dei*. Faciens igitur tantum mali, unde meruisti tantum boni? Audiant respondentem omnes gentes: *Sed gratia Dei sum id quod sum*. Numquid aliter est gratia commendata, nisi quia est indigno data? *Et gratia ejus, inquit, in me vacua non fuit*. Hoc et aliis præcipit, ut etiam arbitrium voluntatis ostendat, ubi ait, *Præcipientes autem et rogamus, ne in vacuum gratiam Dei suscipiatis* (II Cor. vi, 1). Unde autem probat quod gratia ejus in eo vacua non fuit, nisi ex eo quod sequitur, *Sed plus omnibus illis laboravi?* Proinde non laboravit ut gratiam acciperet, sed accepit ut laboraret: atque ita, unde ad accipienda debita præmia fieret dignus, gratiam gratis accepit indignus. Nec ipsum sane laborem sibi ausus est arrogare. Cum enim dixisset, *Plus omnibus illis laboravi*; continuo subiecit, *Non ego, sed gratia Dei mecum* (I Cor. xv, 9, 10). O magnum gratiæ præceptorem, confessorem, prædicatorem! Quid est hoc, *Plus laboravi, non ego?* Ubi sese extulit aliquantulum voluntas, ibi continuo vigilavit pietas, et tremuit humilitas, quia se agnovit infirmitas.

37. Merito, quod gesta indicant, etiam hoc usus est testimonio sanctus Joannes Jerosolymitanæ antistes Ecclesiæ, sicut interrogatus quæ apud illum ante ju-

¹ Editiones quædam, *non in se ipso, sed in Domino gloriatur*.

dicium gesta fuerint (a), coepiscopis nostris, qui simul in illo iudicio præsidebant, ipse narravit. Aitenim, tunc quibusdam susurrantibus, et dicentibus, quod « sine Dei gratia » diceret Pelagius « posse hominem perfici, » id est, quod superius dixerat, « esse posse hominem sine peccato: Culpans ¹, » inquit, « super hoc etiam intuli, quia et apostolus Paulus multum laborans, sed non secundum suam virtutem, sed secundum gratiam Dei, dixit: *Amplius omnibus illis laboravi; non ego autem, sed gratia Dei mecum*; et iterum, *Non est volentis, neque currentis, sed miserentis Dei* (Rom. ix, 16); et illud, *Nisi Dominus ædificaverit domum, in vanum laboraverunt qui ædificant eam* (Psal. cxxvi, 1); et alia multa similia diximus, inquit, de Scripturis sanctis. Illis autem non suscipientibus quæ dicebantur a nobis de sanctis Scripturis, sed adhuc susurrantibus, dixit Pelagius, Et ego sic credo: anathema sit qui dicit absque adiutorio Dei posse hominem ad profectum omnium venire virtutum. »

CAPUT XV. — 38. Hæc narravit episcopus Joannes, audiente Pelagio, qui utique posset honorifice dicere: Fallitur Sanctitas tua, non bene meministi, non dixi ad ista testimonia quæ de Scripturis commemorasti, « Ego sic credo: » quoniam non ea sic intelligo, quod gratia Dei sic laboret cum homine, ut quod non peccat, non volentis neque currentis, sed miserentis sit Dei.

CAPUT XVI. — 39. Sunt enim quædam expositiones Epistolæ Pauli, quæ scribitur ad Romanos, quæ ipsius Pelagii esse dicuntur, ubi hoc quod scriptum est, *Non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei*: « non ex persona Pauli » asserit « dictum; sed eum voce interrogantis et redarguentis usum fuisse, cum hoc diceret, tanquam hoc dici utique non deberet. » Non ergo, cum episcopus Joannes plane istam sententiam esse ² Apostoli agnovit, eamque ideo commemoravit, ne Pelagius sine Dei gratia non peccare quemquam putaret, et dixit respondisse Pelagium, « Et ego sic credo; » neque cum hoc præsens audiret, respondit, Non sic credo. Oportet ut illam expositionem perversam, ubi hoc non sensisse Apostolum, sed potius redarguisse intelligi voluit, aut suam neget, aut corrigere atque emendare non dubitet. Nam quidquid dixit episcopus Joannes de absentibus fratribus nostris, sive coepiscopis Herote ac Lazaro, sive de presbytero Orosio, sive de aliis quorum ibi non sunt nomina expressa (b), credo quod intelligat ad eorum præjudicium non valere. Si enim præsentibus essent, possent eum fortasse, absit ut di-

¹ Editi constanter, *culpam*. Corrigendi ex illis verbis, n. 55: « hoc se dixerit culpasse Joannes. »

² Editiones hic omittunt, *esse*: et postea *agnovit*, mutant, in, *cognovit*. Emendari debent auctoritate Colbertini Ms., ut nimirum intelligatur, sententiam illam, *non volentis*, etc., a Joanne episcopo habitam esse pro sententia Pauli loquentis ex propria persona.

(a) Conventu scilicet Jerosolymis habito in fine julii anni 415, quem describit Orosius in Apologetico: hunc habes infra in secunda parte Appendicis.

(b) Avito forsitan, Passerio, et Domino ex duce, quorum nomina quæ in gestis Diospolitansibus expressa non erant, invenies infra, Append. parte 2, in Apologetico Orosii, cap. 3.

cam, convincere de mendacio, sed forte commemorare, quid forte fuisset oblitus, aut in quo eum fefellerit latinus interpres, etsi non studio mentiendi, certe alienæ linguæ minus intellectæ nonnulla difficultate: præsertim quia non in gestis agebatur ¹, quæ, improbi ne mentiantur, boni autem ne aliquid obliviscantur, utiliter instituta sunt. Si quis autem memoratis fratribus nostris ex hoc aliquid quæstionis intulerit, eosque ad iudicium episcopale vocaverit ², sibi ut poterunt, aderunt: nobis hic laborare quid opus est; quando ne ipsi quidem iudices, post coepiscopi nostri narrationem, aliquid inde pronuntiare voluerunt?

CAPUT XVII. — 40. Cum ergo Pelagius præsens, ad illa testimonia Scripturarum dixisse se ita credere tacitus agnoverit, quomodo illud Apostoli testimonium paulo superius recolens, et inveniens eum dixisse, *Non sum dignus vocari apostolus, quia persecutus sum Ecclesiam Dei, sed gratia Dei sum id quod sum*; non vidit, non se dicere debuisset, cum ageretur de abundantia gratiarum, quas idem accepit apostolus, « dignum fuisse qui acciperet; » cum ipse se non solum dixerit, sed et aliam causam reddens, probavit indignum, et eo ipso gratiam vere gratiam commendaverit? Sed si forte illud jamdudum a sancto Joanne narratum, cogitare vel meminisse non potuit; recentissimam suam responsionem respiceret, et quæ paulo ante de Cœlestio sibi objecta anathematizaverit adverteret. Nempe etiam inter illa est, quod objectum est dixisse Cœlestium, « Dei gratiam secundum merita nostra dari. » Si ergo veraciter hoc Pelagius anathematizavit, quid est quod dicit, gratias omnes Apostolo secundum meritum datas? An aliud est dignum esse accipere; aliud, secundum meritum accipere? et potest aliqua subtilitate disputationis ostendere, dignum esse aliquem, sed non mereri? Verumtamen Cœlestius, vel quis alius, cujus omnes superiores anathematizavit sententias, nec de hoc verbo eum nebulas obtendere atque in eis latere permittit. Urget enim et dicit: « Et ipsa gratia in mea voluntate posita est, sive dignus fuerim, sive indignus. » Si ergo recte hoc a Pelagio veraciterque damnatum est, ubi dicitur, « Dei gratiam secundum merita et dignis dari: » quo corde cogitavit, quo ore protulit quod ait, « Dicimus donare Deum ei, qui fuerit dignus accipere, omnes gratias? Quis non ista si diligenter adverterit, fiat de illius responsione vel defensione sollicitus?

41. Cur ergo, ait aliquis, hoc iudices approbaverunt? Fateor, ideo jam ipse ambigo: sed nimirum, aut breve dictum eorum audientiam et intentionem facile subterfugit, aut aliquo modo id recte posse accipi existimantes, cujus de hac re confessiones liquidas sibi habere videbantur, pene de uno verbo, nihil

¹ plerique, *non in gestis agitatur*. Verius Suar. et Colbertinus Ms., *agebatur*. Forte legendum, *non gestis agebatur*; deleta præpositione, *in*, ut infra, n. 55. Dicit Augustinus de iis quæ apud Joannem episcopum in Jerosolymitano consensu ante iudicium Diospolitianum acta fuerant, ut perspicuum est ex n. 37.

² Suar., *revocaverit*.

ei controversiæ movendum putarunt. Quod et nobis forsitan contigisset, si cum eis in illo iudicio sedissemus. Si enim pro eo quod positum est Dignus, positum esset Prædestinatus, vel aliquid huiusmodi, nihil certe scrupuli tangeret atque angeret animum: et tamen si dicatur, eum qui per electionem gratiæ justificatur, nullis quidem præcedentibus meritis bonis, sed destinatione dignum vocari, sicut electus vocatur, utrum vel certe, vel minima offensione intelligentiæ dici possit, difficile iudicatur. Nam quantum ad me attinet, ab hoc verbo facile transirem, nisi me liber ille, cui respondi, ubi omnino nullam dicit Dei gratiam, nisi naturam nostram cum libero arbitrio, gratiam creaturam¹, de ipsius Pelagii sensu sollicitum redderet, ne forte hoc verbum non de negligentia locutionis, sed de diligentia dogmatis curarit inserere. Jam ea quæ restant novissima, ita iudices commoverunt, ut ante responsionem Pelagii damnanda censerent.

CAPUT XVIII. — 42. Nam in sexto capitulo Cœlestii libri positum objectum est, « Filios Dei non posse vocari, nisi omni modo absque peccato fuerint effecti. » Unde secundum ipsum dictum est, neque apostolum Paulum esse filium Dei, qui dixit, *Non quod jam acceperim, aut quod jam perfectus sim* (Philipp. III, 12). In septimo capitulo, « Oblivionem et ignorantiam non subjacere peccato, quoniam non secundum voluntatem eveniunt, sed secundum necessitatem. » Cum David dicat, *Delicta juventutis meæ ne memineris et ignorantiam meam* (Psal. XXIV, 7): et cum in lege sacrificia pro ignorantia sicut pro peccato offerantur (Levit. IV). In decimo capitulo, « Non esse liberum arbitrium, si Dei indigeat auxilio, quoniam in propria voluntate habet unusquisque aut facere aliquid, aut non facere. » In duodecimo capitulo, « Victoriam nostram non ex Dei esse adiutorio, sed ex libero arbitrio: » quod inferre dictus est his verbis, « Nostra est victoria, quoniam propria voluntate arma suscepimus; sicut e contrario nostrum est quando vincimur, quoniam armari propria voluntate contempsimus. » Et de apostolo Petro posuit testimonium, « divinæ nos esse consortes naturæ » (II Petr. I, 4). Et syllogismum facere dicitur: « Quoniam si anima non potest esse sine peccato, ergo et Deus subjacet peccato, cujus pars, hoc est anima, peccato obnoxia est. » In tertio decimo capitulo dicit, « Quoniam pœnitentibus venia non datur secundum gratiam et misericordiam Dei, sed secundum merita et laborem eorum, qui per pœnitentiam digni fuerint misericordia. »

CAPUT XIX. — 43. His recitatis Synodus dixit: « Quid ad hæc quæ lecta sunt capitula dicit præsens Pelagius monachus? Hoc enim reprobatur sancta Synodus, et sancta Dei catholica Ecclesia. » Pelagius respondit: « Iterum dico quia hæc et secundum ipsorum testimonium non sunt mea; pro quibus, ut dixi, satisfactionem non debeo: quæ vero mea esse confessus sum, hæc recta esse affirmo: quæ autem dixi non esse mea, secundum iudicium sanctæ Ecclesiæ reprobato, anathema dicens omni contravenienti et

contradicienti sanctæ catholicæ Ecclesiæ doctrinis. Ego enim in unius substantiæ Trinitatem credo, et omnia secundum doctrinam sanctæ catholicæ Ecclesiæ: si quis vero aliena ab hac sapit, anathema sit. »

CAPUT XX. — 44. Synodus dixit: « Nunc quoniam satisfactum est nobis prosecutionibus præsentis Pelagii monachi, qui quidem piis doctrinis consentit, contraria vero Ecclesiæ fidei¹ reprobatur et anathematizatur, communionis ecclesiasticæ eum esse et catholicæ confitemur. »

CAPUT XXI. — 45. Si ista sint gesta², quibus amici Pelagii gaudent eum esse purgatum: nos, quoniam erga se nostram quoque amicitiam, prolatis etiam familiaribus epistolis nostris, atque in hoc iudicio recitatis, quas insertas continent gesta, satis probare curavit, salutem quidem ejus in Christo cupimus et optamus; de ista vero ejus purgatione, quæ magis creditur, quam liquido demonstratur, gaudere temere non debemus. Neque hoc dicens, iudicium arguo vel negligentiam, vel conniventiam, vel, quod ab eis longe abhorrere certissimum est, impiorum dogmatum conscientiam: sed eorum iudicio pro merito approbato atque laudato, Pelagius tamen apud eos quibus amplius certiusque notus est³, non mihi videtur esse purgatus. Illi enim tanquam de ignoto iudicantes, his præsertim absentibus qui contra eum libellum dederant, hominem quidem diligentius examinare minime potuerunt: hæresim tamen ipsam, si eorum sequantur iudicium qui pro ejus perversitate certabant, penitus peremerunt. Illi autem qui bene sciunt quæ Pelagius docere consuevit, sive qui ejus disputationibus restiterunt, sive qui ex ipso errore se liberatos esse gratulantur, quomodo possunt eum non habere suspectum, quando ejus non simplicem confessionem præterita errata damnantem, sed talem confessionem⁴ legunt, quasi nunquam aliter senserit, quam isto iudicio in ejus est responsionibus approbatum?

CAPUT XXII. — 46. Nam, ut de me ipso potissimum dicam, prius absentis et Romæ constituti Pelagii nomen cum magna ejus laude cognovi: postea cœpit ad nos fama perferre, quod adversus Dei gratiam disputaret; quod licet dolerem, et ab eis mihi diceretur quibus crederem, ab ipso tamen tale aliquid, vel in ejus aliquo libro nosse cupiebam, ut si inciperem redarguere, negare non posset. Postea vero quam in Africam venit, me absente, nostro, id est, Hipponensi littore exceptus est, ubi omnino, sicut comperi⁵ a nostris, nihil ab illo huiusmodi auditum est: quia et citius quam putabatur, inde profectus est. Postmodum ejus faciem Carthagine, quantum recolo, semel vel iterum vidi, quando cura Collatio-

¹ Colbertinus Ms., *ecclesiasticæ fidei*.

² Idem Ms., *sed ista sint gesta*.

³ Duo Mss., *arctiusque notus est*.

⁴ Suar. et Colb. Ms., *defensionem*.

⁵ Ita Suar. et Colbertinus Ms. In prima editione velseri omissio, *comperi a*; legebatur, *sicut nostris*. Hinc vero in posterioribus editionibus factum erat, *sicut nostis*.

¹ Forte, *gratis creatam*.

nīs¹, quam cum hæreticis Donatistis habituri eramus, occupatissimus fui: ille vero etiam ad transmarina properavit. Interea per ora eorum qui ejus discipuli ferebantur, dogmata ista fervebant: ita ut Cœlestius ad ecclesiasticum judicium perveniret, et reportaret dignam sua perversitate sententiam. Salubrius sane adversus eos agi putabamus, si hominum nominibus tacitis, ipsi refutarentur et redarguerentur errores, atque ita metu potius ecclesiastici judicii corrigerentur homines, quam ipso judicio punirentur. Nec libris igitur adversus mala illa disserere, nec popularibus tractatibus cessabamus.

CAPUT XXIII. — 47. Cum vero mihi etiam liber ille datus esset a servis Dei, bonis et honestis viris Timasio et Jacobo, ubi apertissime Pelagius objectam sibi a se ipso tanquam ab adversario, unde jam grandi invidia laborabat, de Dei gratia quæstionem non aliter sibi solvere visus est, nisi ut naturam cum libero arbitrio conditam, Dei diceret gratiam; aliquando, idque tenuiter², nec aperte, ei conjungens vel legis adjutorium, vel remissionem etiam peccatorum: tum vero sine ulla dubitatione mihi claruit, quam esset christianæ salutis venenum illius perversitatis inimicum. Nec sic tamen operi meo, quo eundem librum refelli, Pelagii nomen inserui: facilius me existimans profuturum, si servata amicitia, adhuc ejus verecundiæ parcerem, cujus litteris jam parcere non deberem. Hinc est, quod nunc moleste fero, in hoc judicio dixisse illum quodam loco, « Anathematizo illos qui sic tenent, aut aliquando tenuerunt. » Suffecerat dicere, « qui sic tenent; » ut eum crederemus esse correctum: cum vero addidit, « aut aliquando tenuerunt; » primum, quam injuste damnare immeritos ausus est, qui illo, quem sive aliis, sive ipso doctore didicerant, errore caruerunt? Deinde, quis eorum qui eum ista non solum aliquando tenuisse, verum etiam docuisse noverunt, non merito suspicetur, simulate anathematizasse qui hæc tenent, cum eodem modo anathematizare non dubitavit qui hæc aliquando tenuerunt, in quibus eum ipsum recordabuntur magistrum? Ecce, ut alios taceam, Timasium et Jacobum, quibus oculis, qua fronte conspiciet, suos et dilectores, et aliquando discipulos, ad quos librum scripsi, ubi libro ejus respondi (a)? qui certe quemadmodum mihi rescripserint, tacendum et prætereundum non putavi; sed exemplum litterarum subter annexi.

CAPUT XXIV. — 48. « Domino vere beatissimo, et merito venerabili patri episcopo Augustino, Timasius et Jacobus, in Domino salutem. Ita nos refecit et recreavit gratia Dei ministrata per verbum tuum, ut prorsus germane dicamus, *Misit verbum suum, et sanavit eos* (Psal. cvi, 20), domine beatissime, et merito venerabilis pater. Sane ea diligentia ventilasse Sanctitatem tuam textum ejusdem libelli reperimus, ut ad singulos apices responsa reddita stupeamus, sive in his quæ refutare, detestari, ac fugere deceat christia-

num; sive in illis, in quibus non satis invenitur errasse; quamvis, nescio qua calliditate, in ipsis quoque gratiam Dei credidit supprimendam. Sed unam est quod nos in tanto beneficio afficit, quia tarde hoc tara præclarum gratiæ Dei munus effulsit. Siquidem contigit³ absentes fieri quosdam, quorum cæcitati ista tam perspicuæ veritatis illustratio deberetur; ad quos, etsi tardius, non diffidimus propitio Deo eandem gratiam pervenire, qui vult omnes homines salvos fieri, et ad agnitionem veritatis venire (I Tim. ii, 4). Nos vero, etsi olim spiritu charitatis⁴, qui in te est, docti, subjectionem⁵ ejus abjecerimus erroris, in hoc etiam nunc gratias agimus, quod hæc quæ ante credidimus, nunc aliis aperire didicimus, viam facilitatis⁶ uberiore Sanctitatis tuæ sermone pandente *Et alia manu: Incolumem Beatitudinem tuam, nostrique memorem, misericordia Dei nostri glorificet in æternum* » (Epist. 168, inter Augustinianas).

CAPUT XXV. — 49. Si ergo et iste confiteretur, ita in hoc errore se fuisse aliquando, ut hominem præoccupatum, sed nunc anathematizare qui hæc tenent; quisquis ei non gratularetur, tenente jam illo viam veritatis, ipse amitteret viscera charitatis. Nunc vero parum est quod se non confessus est ab ea peste liberatum, sed anathematizavit insuper liberatos, qui eum sic diligunt, ut etiam ipsum cupiant liberari: in quibus et isti sunt, qui benevolentiam suam erga illum significaverunt, his ad me datis litteris suis; nam et ipsum præcipue cogitabant, cum dicerent, hoc se affici, quod tarde illum librum scripserim? « Siquidem contigit, » inquiunt, « absentes fieri quosdam, quorum cæcitati ista tam perspicuæ veritatis illustratio deberetur; ad quos etsi tardius, » inquiunt, « non diffidimus propitio Deo eandem gratiam pervenire. » Nomen quippe vel nomina ipsi quoque adhuc tacenda putaverunt, ut vivente amicitia, error potius moreretur amicorum.

50. At nunc si Pelagius Deum cogitat, si non est ingratus ejus misericordiæ, qui eum ad episcoporum judicium propterea perduxit, ut hæc anathemata defendere postea non auderet, jamque detestanda et abjicienda cognosceret, gratius accipiet litteras nostras, quando expresso nomine ulcus sanandum potius aperimus, quam illas (a), ubi cum dolorem facere timeamus, tumorem, quod nos pœnitet, augebamus. Si autem mihi fuerit iratus, quam inique irascatur attendat, et ut vincat iram, tandem aliquando Dei postulet gratiam, quam in hoc judicio confessus est singulis nostris actibus necessariam; ut veram consequatur, illo adjovante, victoriam. Quid enim ei prosunt tantæ ejus laudes in epistolis episcoporum, quas pro se commemorandas, vel etiam legendas atque allegandas putavit; quasi eum hæc perversa sentire, omnes qui vehementes et quodam modo ardentes ad bonam

¹ Suar., quando circa Collationem.

² Editi, id quod tenuit.

(a) Lib. de Natura et Gratia.

³ Suar., contingit.

⁴ Sic Suar. Editi vero alii, claritatis.

⁵ Florentinus Ms., subsectionem.

⁶ Suar., felicitatis.

(a) Subaudi, accepit.

vitam exhortationes ejus audiebant, facile scire potuerint?

CAPUT XXVI. — 51. Et ego quidem in epistola mea, quam protulit, non solum ab ejus laudibus temperavi; sed etiam quantum potui, sine ejus¹ commotione quaestionis, de Dei gratia recte sapere admonui. Dixi eum quippe in salutatione, Dominum: quod epistolari more etiam non christianis quibusdam scribere solemus; neque id mendaciter, quoniam omnibus ad salutem, quæ in Christo est, consequendam, debemus quodam modo liberam servitatem. Dixi dilectissimum: quod et nunc dico, etsi iratus fuerit, adhuc dicam; quoniam nisi erga eum dilectionem tenuero, illo irascente, ipse mihi magis nocebo. Dixi Desideratissimum; quoniam valde cupiebam cum præsentem aliquid colloqui: jam enim audieram contra gratiam, qua justificamur, quando hinc aliqua commemoratio fieret, aperta eum contentione conari. Denique litterarum ipsarum brevis textus hoc indicat: nam cum egissem gratias, quod me scriptis suis exhilarasset, certum faciendo de sua salute ac suorum, quos utique si correctos volumus, etiam corporali salute salvos velle debemus; mox ei bona optavi a Domino retribui, non ad salutem corporis pertinentia, sed ea potius, quæ putabat esse, vel forte adhuc putat, in solo arbitrio voluntatis et propria potestate posita, simul optans et propter hoc vitam æternam. Deinde quia litteris suis, quibus respondebam, talia quædam in me bona multum benigneque laudaverat; etiam ibi petivi ab eo, ut pro me oraret, quo potius a Domino talis fierem, qualem me esse jam crederet: ut eum sic admonerem, contra quod ille sapiebat, ipsam quoque justitiam, quam in me laudandam putaverat, non esse volentis, neque currentis, sed miserentis Dei (Rom. ix, 16). Hoc est totum, quod brevis illa epistola mea continet, eaque intentione dictata est: nam ita se habet:

CAPUT XXVII et XXVIII. — 52. « Domino dilectissimo, et desideratissimo fratri Pelagio, Augustinus, in Domino salutem. Gratias ago plurimum, quod me litteris tuis exhilarare dignatus es, et certum facere de salute vestra. Retribuat tibi Dominus bona, quibus semper sis bonus, et cum illo æterno vivas in æternum, domine dilectissime, et desideratissime frater. Ego autem, etsi in me non agnosco præconia de me tua, quæ tuæ Benignitatis epistola continet; benevolo tamen animo erga exiguitatem meam, ingratus esse non possum: simul admonens, ut potius ores pro me, quo talis a Domino fiam, qualem me jam esse arbitraris. Et alia manu: Memor nostri, in oculis Domino placeas, domine dilectissime, et desideratissime frater » (Epist. 146).

CAPUT XXIX. — 53. In ipsa quoque subscriptione quod posui, ut Domino placeat, magis hoc esse significavi in ejus gratia, quam in sola hominis voluntate, quando id nec hortatus sum, nec præcepi, nec docui, sed optavi. Quemadmodum vero si hortarer, aut præciperem, vel docerem, pertinere hoc et ad

liberum arbitrium demonstrarem, nec tamen Dei gratiæ derogarem: ita quia optavi, Dei quidem commendavi gratiam, non tamen arbitrium voluntatis exstinxim. Ut quid ergo in hoc judicio protulit hanc epistolam? secundam quam si ab initio sapisset, nullo modo fortassis, licet a bonis fratribus, sed tamen perversitate disputationum ejus offensis, ad episcopale judicium vocaretur. Porro autem, sicut ego rationem de hac mea epistola reddidi; ita de suis, si esset necesse, redderent quorum allegavit, dicentes vel quid putaverint, vel quid ignoraverint, vel qua ratione scripserint. Proinde Pelagius de quorumlibet sanctorum amicitia se jactaverit, quorumlibet de suis laudibus litteras legerit, quælibet purgationis suæ gesta protulerit, nisi ea quæ contra Dei gratiam, qua vocamur et justificamur, posuisse in libris² suis idoneorum testium fide probatur, confessus anathematizaverit, ac deinde³ contra hæc ipsa scripserit et disputaverit, nequaquam his quibus plenius notus est, videbitur esse correctus.

CAPUT XXX. — 54. Jam enim, quæ post hoc judicium consecuta sint, quæ hanc suspicionem magis augeant, non tacebo. Pervenit in manus nostras nonnulla epistola, quæ ipsius Pelagii diceretur, scribentis ad amicum suum quemdam presbyterum, qui eum litteris, sicut eadem epistola continetur, benigne admonuerat, ne per ejus occasionem se aliquis a corpore Ecclesiæ separaret. Ibi inter cætera, quæ inserere longum est, nec opus est, ait Pelagius: « Quatuordecim episcoporum sententia definitio nostra comprobata est, qua diximus, posse hominem sine peccato esse, et Dei mandata facile custodire si velit. Quæ sententia, » inquit, « contradictionis os⁴ confusione perfudit, et omnem in malum conspirantem societatem ab invicem separavit. » Sive ergo istam epistolam Pelagius vere scripserit, sive sub ejus nomine a quocumque conficta sit, quis non videat, quemadmodum hic error et de judicio ubi convictus atque damnatus est, tanquam de victoria gloriatur? Sic enim posuit hæc verba, quemadmodum leguntur in libro ejus, qui Capitulorum vocatur, non quemadmodum objecta sunt in judicio, vel ejus etiam responsione repetita. Nam et illi qui objecerunt, nescio qua incuria, minus posuerunt verbum, de quo non parva est controversia. Posuerunt enim eum dixisse, « Posse hominem, si velit, esse sine peccato, et Dei mandata custodire si velit: » de facilitate nihil est dictum. Deinde ipse respondens ait, « Posse quidem hominem esse sine peccato, et Dei mandata custodire, si velit, diximus: » neque ipse dixit, « facile custodire; » sed tantummodo, « custodire. » Ita alio loco inter illa de quibus me Hilarius consuluit, atque rescripsi, sic objectum est: « Posse hominem esse sine peccato, si velit. » Ad quod ipse ita respondit: « Posse quidem hominem sine peccato esse, dictum est superius. » Neque hic ergo, vel ab eis qui objecerunt,

¹ Suar. et Colbertinus Ms., litteris.

² Romanus Ms., ac demum.

³ Colbertinus Ms., contradictiones omnes.

⁴ Romanus Ms., ullius. Colbertinus, illius commemoratione. Alius quidam codex, commotione.

vel ab ipso qui respondit, additum est, « facile. » Superius etiam in narratione sancti Joannis episcopi ita commemoratum est : « Illis, » inquit, « instantibus et dicentibus, Quia hæreticus est ; dicit enim quoniam potest homo, si voluerit, esse sine peccato : et de hoc interrogantibus nobis eum, respondit, Non dixi quoniam recepit ¹ natura hominis ut impeccabilis sit ; sed dixi quoniam qui voluerit pro propria salute laborare et agonizare, ut non peccet et ambulet in præceptis Dei, habere eum hanc possibilitatem a Deo. Tunc quibusdam susurrantibus et dicentibus, quod sine Dei gratia diceret Pelagius posse hominem perfici : Culpans, » inquit, « super hoc etiam intuli, quia et apostolus Paulus multum laborans, sed non secundum suam virtutem, sed secundum gratiam Dei, dixit, *Amplius omnibus illis laboravi, non ego autem, sed gratia Dei mecum* » (I Cor. xv, 10.) : et cætera quæ jam commemoravi (Supra, n. 37).

55. Quid sibi ergo vult, quod in hac epistola ita gloriari ausi sunt, ut non solum possibilitatem non peccandi, sed etiam facilitatem, sicut in libro Capitulum ejusdem Pelagii positum est, judicantibus quatuordecim episcopis se persuasisse jactarent, cum toties eadem objecta gestis atque repetita nusquam hoc habere inveniantur? Quomodo enim etiam ipsi defensionem et responsionem Pelagii non est hoc verbum contrarium, cum et episcopus Joannes sic eum apud se respondisse dixerit, ut « eum vellet intelligi posse non peccare, qui voluerit pro salute sua laborare et agonizare ; » et ipse jam gestis agens (a) seque defendens, « proprio labore et Dei gratia, » dixerit, « hominem posse esse sine peccato? » Quomodo ergo facile fit, si laboratur ut fiat? Puto enim omnem sensum hominum nobiscum agnoscere quod ubi labor est, facilitas non est. Et tamen epistola carnalis ventositatis et elationis volat, et gestorum tarditate procurata, celeritate præcedens, in manus hominum prævolat, ut quatuordecim episcopis orientalibus placuisse dicatur, non solum « posse esse hominem sine peccato, et Dei mandata custodire, » sed et « facile custodire ; » nec nominato Deo juvante, sed tantum, « si velit : » ut videlicet tacita, pro qua vehementissime pugnabatur, divina gratia, restet, ut sola in epistola legatur infelix, et se ipsam decipiens velut victrix, humana superbia. Quasi non hoc se dixerit culpasse Joannes episcopus, et velut giganteos montes adversus supereminentiam gratiæ cœlestis structos tribus divinorum testimoniorum tanquam fulminum ictibus dejecisse : aut vero cum illo etiam cæteri episcopi iudices, vel mente, vel ipsis auribus ferrent Pelagium dicentem, « Posse quidem hominem sine peccato esse, et Dei mandata custodire, si velit, diximus ; » nisi continuo sequeretur, « Hanc enim possibilitatem Deus illi dedit » (quod nesciebant illi, eum dicere de natura, non de illa, quam in apostolica prædicatione nove-

rant, gratia) ; ac deinde conjungeret, « Non autem diximus, quod inveniatur aliquis, ab infantia usque ad senectam, qui nunquam peccaverit ; sed quoniam a peccatis conversus, proprio labore et Dei gratia possit esse sine peccato. » Quod etiam ¹ sua sententia declararunt, dicentes, eum recte respondisse, hominem cum adiutorio Dei et gratia posse esse sine peccato : » quid aliud metuentes, nisi ne hoc negando, non possibilitati hominis, sed ipsi Dei gratiæ facere viderentur injuriam? Nec tamen definitum est, quando fiat homo sine peccato, quod fieri posse adjuvante Dei gratia, judicatum est : non est, inquam, definitum, utrum in hac carne concupiscente adversus spiritum, fuerit, vel sit, vel futurus sit aliquis, jam ratione utens et voluntatis arbitrio, sive in ista frequentia hominum, sive in solitudine monachorum, cui non sit jam necessarium, non propter alios, sed etiam propter se ipsum dicere in oratione, *Dimitte nobis debita nostra* (Matth. vi, 12) : an vero tunc perficiatur hoc donum, quando similes ei erimus, quando videbimus eum, sicuti est (I Joan. iii, 2) ; quando dicitur, non a pugnantibus, *Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ* (Rom. vii, 23) ; sed a triumphantibus, *Ubi est, mors, victoria tua? ubi est, mors, aculeus tuus* (I Cor. xv, 55)? Quod non inter Catholicos et hæreticos, sed inter ipsos Catholicos fortasse ² pacifice requirendum est (a).

CAPUT XXXI. — 56. Quomodo igitur credi potest, Pelagium (si tamen hæc epistola ejus est) et Dei gratiam, quæ neque natura est cum libero arbitrio, neque legis scientia, neque tantum remissio peccatorum, sed ea quæ in singulis nostris est actibus necessaria, veraciter fuisse confessum, et veraciter anathematizasse quisquis contra ista sentiret ; quando in epistola sua et facilitatem posuit non peccandi, de qua nulla in hoc judicio quæstio fuit, quasi iudicibus etiam de hoc verbo placuerit, et gratiam Dei non posuit, quam confitendo et addendo, pœnam ecclesiasticæ damnationis evasit?

CAPUT XXXII. — 57. Est et aliud quod silere non debeo. In chartula defensionis suæ, quam mihi per quemdam Charum nostrum ³ Hipponensem civem, orientalem autem diaconum, misit, fecit aliquid, quod aliter se habeat, quam gestis episcopalibus continetur. Quod autem habent gesta, longe melius est ac firmiter, et omnino enodatius pro catholica veritate contra illius hæresis pestem. Nam, cum eandem chartulam legerem, priusquam ad nos gesta venissent, nesciebam ea ipsa verba posuisse, quibus, cum sibi adesset, usus est in judicio : pauca enim, et non multum aliter se habent, de quibus non nimis curo.

CAPUT XXXIII. — Molestè autem ferebam, quod aliquarum sententiarum Cœlestii, quas cum gestis anathematizasse perspicuum est, servasse sibi defensio-

¹ Ex Suar., *recepit*. At in aliis editionibus, *recipit*.

(a) Scilicet apud episcopos synodi Diospolitaneæ, qui prius apud Joannem, non confectis gestis, ad sibi objecta responderant. Vide supra, n. 39.

² Romanus Ms., *qui etiam*.

³ Hic *fortasse* addidimus, ex Colb. Ms.

⁴ Romanus Ms., *vestrum*.

(a) Res hæc post unum aut alterum annum definita fuit a Carthaginensi concilio, can. 6-8. Vide supra Admonitionem in librum de Perfectione justitiæ hominis.

nem, potest videri. Nam earum quasdam suas negavit esse, dicens tantummodo, « pro eis non se debere satisfactionem : » anathematizare autem in eadem chartula noluit, quæ istæ sunt : « Adam mortalem esse factum, qui sive peccaret, sive non peccaret, esset moriturus. Quod peccatum Adæ solum ipsum nocuerit et non genus humanum. Quod lex sic mittat ad regnum cælorum, quemadmodum et Evangelium. Quod infantes nuper nati in illo statu sint, in quo fuit Adam ante prævaricationem. Quod neque per mortem vel prævaricationem Adæ omne genus humanum moriatur, neque per resurrectionem Christi omne genus humanum resurgat. Infantes, etiamsi non baptizentur, habere vitam æternam. Divites baptizatos, nisi omnibus abrenuntiaverint, si quid boni videntur facere, non illis reputari, neque habituros illos regnum cælorum » (a). Ad ista quippe in chartula illa ita respondit : « Hæc omnia secundum ipsorum testimonium a me dicta non sunt, nec pro eis debeo satisfactionem. » In gestis autem ad eadem ipsa ita locutus est : « Secundum ipsorum testimonium a me dicta non sunt, pro quibus ego satisfacere non debeo; sed tamen ad satisfactionem sanctæ Synodi anathematizo eos qui sic tenent, aut aliquando tenuerunt. » Cur ergo non ita et in illa chartula scriptum est? Non multum, ut opinor, atramenti, nec litterarum, nec moræ, nec ipsius chartulæ, si ita fieret, impenderetur. Sed quis non credat id fuisse procuratum, ut tanquam pro gestorum illorum breviatione, ista charta usquequaque discurreret¹? ubi putaretur, non esse ablatam quamlibet earum sententiarum defendendi licentiam, quod ei tantummodo objectæ, nec ejus probatæ fuissent, non tamen anathematizatæ atque damnatæ.

58. Postea etiam de libro Cœlestii capitula sibi objecta in eadem chartula multa congegit; neque his intervallis quæ continent gesta, duas responsiones, quibus eadem capitula anathematizavit, sed unam simul omnibus subdidit. Quod studio brevitatis factum putarem, nisi plurimum ad id quod nos movet, interesse perspicerem. Ita enim clausit : « Iterum dico, quoniam ista et secundum eorum testimonium non sunt mea, pro quibus, ut dixi, satisfactionem non debeo; quæ autem mea esse confessus sum, hæc recte me dicere affirmo : quæ autem dixi mea non esse, secundum iudicium sanctæ Ecclesiæ reprobato, anathema dicens omni contravenienti sanctæ et catholicæ Ecclesiæ doctrinis; similiter et his qui falsa fingentes, nobis calumniam commoverunt. » Hunc ultimum versum non habent gesta, sed nihil ad rem de qua solliciti esse debemus. Sint enim prorsus anathema et hi qui falsa fingentes, eis calumniam commoverunt. Sed cum primum legi, « Quæ autem dixi mea non esse, secundum iudicium sanctæ Ecclesiæ reprobato : » factum illud esse iudicium Ecclesiæ nesciens, quoniam hic tacitum est, et gesta non legeram, nihil aliud existimavi, quam eum fuisse pollicitum hoc se

de his sensurum esse capitulis, quod Ecclesia jam non iudicasset, sed quandoque iudicaret, et ea se reprobaturum, quæ illa jam non reprobasset, sed quandoque reprobareret; ut ad hoc pertineret etiam quod adjunxit, « anathema dicens omni contravenienti vel contradicenti sanctæ catholicæ Ecclesiæ doctrinis. » Verum autem, ut gesta testantur, jam de his ecclesiasticum iudicium ab episcopis quatuordecim factum erat, secundum quod iudicium se dixit ista omnia reprobare, et anathema dicere his qui talia sentiendo, contra iudicium veniunt, quod jam factum fuisse gesta indicant. Jam enim dixerant iudices, « Quid ad hæc, quæ lecta sunt capitula, dicit præsens Pelagius monachus? Hæc enim reprobata sancta Synodus, et sancta Dei catholica Ecclesia. » Sed hoc qui nesciunt, et istam chartam legunt, putant aliquid illorum licite posse defendi, tanquam non fuerit iudicatum catholicæ contrarium esse doctrinæ, paratumque se Pelagius dixerit, id de his rebus sapere, quod Ecclesia non iudicavit, sed iudicaverit. Non itaque sic scripsit in ea, de qua nunc agimus chartula, ut agnosceretur quod habet gestorum fides, omnia scilicet illa dogmata, quibus eadem hæresis proserpebat, et contentiosa convalescebat audacia, ecclesiastico iudicio præsidentibus quatuordecim episcopis esse damnata. Quam rem, si ut est, innotescere timuit, se potius corrigat, quam nostræ licet seræ vigilantia qualicumque succenseat. Si autem hoc eum timuisse falsum est, et sicut homines suspicamur, ignoscat, dum tamen ea quæ gestis, quibus auditus est, anathematizata et reprobata sunt, de cætero oppugnet; ne parcendo illis, non solum hæc antea credidisse, sed credere videatur.

CAPUT XXXIV. — 59. Proinde istum librum, in tam gravi et grandi causa non frustra fortasse prolixum, ob hoc ad tuam Venerationem scribere volui, ut si tuis sensibus non displicuerit, auctoritate potius tua, quæ longe major est quam nostræ exiguitatis industria, quibus necessarium existimaverit, innotescat, ad eorum vanitates contentionesque opprimendas, qui putant absoluto Pelagio, iudicibus episcopis orientalibus illa dogmata placuisse, quæ adversum christianam fidem, et Dei gratiam qua vocamur et justificamur, perniciosissime pullolentia, christiana semper veritas damnat, et istorum etiam quatuordecim episcoporum auctoritate damnavit, quæ simul et Pelagium, nisi ab illo essent anathematizata, damnasset. Nunc jam, quoniam reddidimus homini curam fraternæ charitatis, et de illo ac pro illo nostram sollicitudinem fideliter prompsimus, videamus quomodo breviter possit adverti, etiam illo, quod clarum, apud homines absoluto, hæresim tamen ipsam divino iudicio semper damnabilem, etiam iudicio quatuordecim episcoporum orientalium esse damnatam.

CAPUT XXXV. — 60. Hæc est illius iudicii postrema sententia. Synodus dixit : « Nunc quoniam satisfactum est nobis prosecutionibus præsentis Pelagii monachi, qui quidem piis doctrinis consentit, contraria vero Ecclesiæ fidei reprobata et anathematizata,

¹ Colbertinus Ms., *curreret*.

(a) Hæresis Pelagianæ præcipua dogmata repetit Augustinus infra n. 65.

communione ecclesiasticæ eum esse et catholicæ confitemur. » Duo quædam satis perspicua de Pelagio monacho sancti episcopi iudices suæ sententiæ brevitate complexi sunt: unum quidem « piis eum consentire doctrinis; » alterum autem, « Ecclesiæ fidei reprobare et anathematizare contraria. » Pelagius propter hæc duo « communionis ecclesiasticæ et catholicæ » pronuntiatus est. Quibus ergo verbis ejus interim, quantum homines in præsentia de manifestis judicare potuerunt, utrumque claruerit, omnia breviter recapitulando videamus. In his enim sibi objectis, quæ sua non esse respondit, dictus est reprobare et anathematizare contraria. Breviter ergo totam istam causam ita, si possumus, colligamus.

61. Quoniam necesse erat impleri quod prædixit apostolus Paulus, *Oportet et hæreses esse, ut probati manifesti fiant in vobis* (I Cor. xi, 19): post veteres hæreses, invecta etiam modo hæresis est, non ab episcopis, seu presbyteris, vel quibuscumque clericis; sed a quibusdam veluti monachis, quæ contra Dei gratiam, quæ nobis est per Jesum Christum Dominum nostrum, tanquam defendendo liberum arbitrium, disputaret, et conaretur christianæ fidei firmamentum evertere¹, de quo scriptum est, *Per unum hominem mors, et per unum hominem resurrectio mortuorum: sicut enim in Adam omnes moriuntur, sic et in Christo omnes vivificabuntur* (Id. xv, 21, 22): et in actibus nostris Dei adiutorium denegaret, dicendo, « ut non peccemus, impleamusque justitiam, posse sufficere naturam humanam, quæ condita est cum libero arbitrio; eamque esse Dei gratiam, quia sic conditi sumus, ut hoc voluntate possimus, et quod adiutorium legis mandatorumque suorum dedit, et quod ad se conversis peccata præterita ignoscit; » in his solis esse Dei gratiam deputandam, non in adiutorio nostrorum actuum singulorum. « Posse enim hominem esse sine peccato, et mandata Dei facile custodire, si velit. »

62. Ista hæresis cum plurimos decepisset, et fratres, quos non deceperat, conturbaret; Cœlestius quidam talia sentiens, ad iudicium Carthaginensis Ecclesiæ perductus, episcoporum sententia condemnatus est (a). Deinde post aliquot annos Pelagio, qui magister ejus perhiberetur, cum ista hæresis fuisset objecta, ad episcopale iudicium etiam ipse pervenit (b): recitatisque omnibus quæ in libello contra eum dato Heros et Lazarus episcopi Galli posuerant; illis quidem absentibus, et de ægritudine unius eorum excusantibus, Pelagium ad omnia respondentem, quatuordecim episcopi provinciæ Palæstinæ secundum responsiones ejus alienum a perversitate hujus hæresis pronuntiarunt; eam tamen hæresim sine ulla dubitatione damnantes. Approbaverunt enim secundum quod ille ad ea quæ objecta sunt, respondebat, « adjuvari hominem per legis scientiam ad non peccandum, sicut scriptum

est, *Legem in adiutorium dedit illis* (Isai. viii, 20, sec. LXX). Non tamen ex hoc eandem legis scientiam illam Dei gratiam esse approbaverunt¹, de qua scriptum est, *Quis me liberabit de corpore mortis hujus? Gratia Dei per Jesum Christum Dominum nostrum* (Rom. vii, 24, 25). Nec ideo dixisse Pelagium, « Omnes voluntate sua regi, » ut non eos regeret Deus: respondit enim, « Hoc se dixisse propter liberum arbitrium, cui Deus adiutor est eligenti bona; hominem vero peccantem ipsum esse in culpa, quasi liberi arbitrii. » Approbarunt etiam, « iniquis et peccatoribus in die iudicii non esse parcendum, sed æternis eos ignibus puniendos. » Quoniam « hoc se » ille « secundum Evangelium dixisse, » respondit, « ubi scriptum est, *Isti ibunt in supplicium æternum; justi autem, in vitam æternam* » (Matth. xxv, 46). Non autem dixerat, omnes peccatores ad æternum pertinere supplicium, ut merito contra Apostolum dixisse videretur, qui quosdam salvos ait futuros, *sic tamen quasi per ignem* (I Cor. iii, 15). « Regnum cœlorum » ideo approbaverunt « etiam in Vetere Testamento esse promissum, » quoniam testimonium dedit de propheta Daniele, ubi dictum est, *Et accipient sancti regnum Altissimi* (Dan. vii, 18). Hoc loco Vetus Testamentum intelligentes ab illo appellatum, non illud solum quod factum est in monte Sina; sed Scripturas omnes canonicas ante adventum Domini ministratas². « Posse » autem « hominem esse sine peccato, si velit, » non sic approbatum est, quomodo ab illo in libro suo positum videbatur, tanquam hoc in sola potestate esset hominis per liberum arbitrium; hoc quippe arguebatur sensisse dicendo, « si velit: » sed quomodo nunc ipse respondit; imo quomodo id brevius et apertius iudices episcopi sua interlocutione commemoraverunt, hominem cum adiutorio Dei et gratia posse esse sine peccato. Nec tamen definitum est, quando istam perfectionem sancti assecuturi sunt, utrum in corpore mortis hujus, an quando absorbebitur mors in victoriam.

63. Ex iis etiam, quæ Cœlestius dixisse vel scripsisse, tanquam dogmata discipuli ejus, sunt objecta Pelagio; sua quædam et ipse cognovit, sed aliter se, quam objiciebantur, sensisse respondit. Hinc est illud, « Quod ante adventum Christi vixerunt quidam sancte ac juste: » Cœlestius autem dixisse perhibebatur, « quod sine peccato fuerint. » Item objectum est, dixisse Cœlestium, « Ecclesiam esse sine macula et ruga. » Pelagius autem dixit, « dictum a se quidem, sed ita, quoniam lavacro ab omni macula et ruga purgatur Ecclesia, quam velit Dominus ita permanere. » Item illud dictum a Cœlestio, « Quoniam plus faciamus, quam in Lege et Evangelio jussum est. » Pelagius autem « de virginitate se dixisse » respondit, « de qua Paulus dicit, *Præceptum Domini non habeo* » (I Cor. vii, 25). Item objectum est, affirmare Cœlestium, « Unumquemque hominem posse habere omnes

¹ Editio Suar., *fundamentum evertere*. Confer, infra, librum de Peccato originali, n. 26.

(a) Iudicium istud Aurelio Carthaginensi episcopo habitum est sub initium anni 412, ut intelligitur ex Epistola ad Innocentium, quæ apud August. est 175, nn. 1 et 8.

(b) Anno 415, Pelagius hæresis accusatus in iudicium venit, celebratum apud Diospolim mense decembri.

¹ Suar. et Colbertinus Ms., *judicaverunt*.

² Editi, *administratas*. At Colbertinus Ms., *ministratas*.

a-
e agius autem re-
e auferre gratiarum diversitatem; sed
icere, donare Deum ei, qui fuerit dignus accipere,
omnes gratias, sicut Paulo apostolo donavit. »

64. Has ex nomine Cœlestii quatuor sententias non sic approbaverunt episcopi iudices, sicut eas Cœlestius sensisse dicebatur: sed sicut de his respondit Pelagius. Viderunt enim ¹, quod aliud sit sine peccato esse, aliud sancte et juste vivere, sicut etiam ante adventum Christi quosdam vixisse Scriptura testatur. Et quamvis non sit hic Ecclesia sine macula et ruga; tamen eam et lavacro regenerationis ab omni macula rugaque purgari, et eam ita velle Dominum permanere: nam et ita permanebit, quia sine macula et ruga utique in æterna felicitate regnabit. Et quod perpetua virginitas, quæ præcepta non est, sine dubio plus sit, quam conjugalis pudicitia, quæ præcepta est; quamvis in multis virginitas perseveret, qui tamen non sunt sine peccato. Et quod eas omnes gratias, quas loco uno commemorat, habuit apostolus Paulus: quas tamen cum dignum fuisse accipere, aut non secundum merita, sed potius secundum prædestinationem aliquo modo intelligere potuerunt; ipse enim dicit, *Non sum dignus*, vel, *non sum idoneus vocari apostolus* (I Cor. xv, 9): aut eorum intentionem subterfugit verbum, quod Pelagius quemadmodum posuerit, ipse viderit. Hæc sunt in quibus episcopi Pelagium pronuntiaverunt piis consentire doctrinis.

65. Nunc similiter recapitulando illa paulo attentius videamus, quæ illum contraria reprobare et anathematizare dixerunt. In hoc ² enim potius tota hæresis ista consistit. Exceptis ergo illis, quæ in adulatione nescio cujus viduæ in libris suis posuisse dictus est, quæ ille « neque in libris suis esse, neque talia unquam se dixisse » respondit; « et eos qui talia saperent, non tanquam hæreticos, sed tanquam stultos anathematizavit: » hæc sunt quibus hæresis illius dumeta quotidie pullulare, imo jam silvescere dolebamus. « Adam mortalem factum, qui sive peccaret, sive non peccaret, moriturus esset. Quod peccatum Adæ ipsum solum læserit, et non genus humanum. Quod Lex sic mittat ad regnum, quemadmodum et Evangelium. Quod infantes nuper nati in illo statu sint, in quo Adam fuit ante prævaricationem. Quod neque per mortem vel prævaricationem Adæ omne genus hominum moriatur, neque per resurrectionem Christi omne genus hominum resurgat. Quod infantes, etsi non baptizentur, habeant vitam æternam. Quod divites baptizati, nisi omnibus abrenuntient, si quid boni visi fuerint facere, non eis reputetur, neque regnum Dei possint habere. Quod gratia Dei et adjutorium non ad singulos actus detur; sed in libero arbitrio sit, et in lege atque doctrina. Quod Dei gratia secundum merita nostra detur; et propterea ipsa gratia in hominis sit posita voluntate, sive dignus fiat ³, sive indignus. Quod filii Dei non possint vo-

¹ Ita Colb. Ms. At editi, videtur.

² Forte, in his.

³ Forte, fuerit.

cari, nisi omnino absque peccato fuerint effecti. Quod oblivio et ignorantia non subiaceant peccato; quoniam non eveniant secundum voluntatem, sed secundum necessitatem. Quod non sit liberum arbitrium, si indigeat auxilio Dei; quoniam propriam voluntatem habeat unusquisque aut facere aliquid, aut non facere. Quod victoria nostra ex Dei non sit adjutorio, sed ex libero arbitrio. Quod ex illo, quod ait Petrus, divinæ nos esse consortes naturæ, consequens sit ut ita possit esse anima sine peccato, quemadmodum Deus. » Hoc enim in undecimo capitulo libri, non quidem habentis auctoris sui titulum, sed qui perhibetur esse Cœlestii, his verbis positum ipse legi: « Quomodo quispiam, » inquit, « illius rei consortium suscepit, a cujus statu et virtute esse extraneus definitur? » Ideo fratres qui hæc objecerunt, sic eum intellexerunt, tanquam ejusdem naturæ animam et Deum, et partem Dei dixerit animam: sic enim acceperunt, quod ejusdem status atque virtutis eam esse cum Deo senserit. In extremo autem objectorum positum est: « Quod poenitentibus venia non detur secundum gratiam et misericordiam Dei, sed secundum meritum et laborem eorum, qui per poenitentiam digni fuerint misericordia. » Hæc omnia, et si quæ argumentationes ad ea confirmanda interpositæ sunt, sua negantem, et anathematizantem Pelagium iudices approbaverunt: et ideo pronuntiaverunt, eum contraria ecclesiasticæ fidei reprobando et anathematizando, damnasse. Ac per hoc quomodolibet ea Cœlestius posuerit aut non posuerit, vel Pelagius senserit aut non senserit, tanta mala tam novæ hujus hæresis illo ecclesiastico judicio damnata gaudeamus, et Deo gratias agamus, laudesque dicamus.

66. De his autem quæ post hoc iudicium ibi a nescio quo cuneo perditorum, qui valde in perversum perhibentur Pelagio suffragari, incredibili audacia perpetrata dicuntur, ut Dei servi et ancillæ ad curam sancti Hieronymi presbyteri pertinentes, sceleratissima cæde afficerentur, diaconus occideretur, ædificia monasteriorum incenderentur, vix ipsum ab hoc impetu atque incursu impiorum in Dei misericordia turris munitior tueretur (a); tacendum nobis potius video, et exspectandum quid illic fratres nostri episcopi de his tantis malis agendum existiment, a quibus eos dissimulare posse, quis credat? Impia quippe dogmata hujuscemodi hominum, a quibuslibet Catholicis, etiam qui ab illis terris longe absunt, redarguenda sunt; ne ubicumque nocere possint, quo pervenire potuerint: impia vero facta, quorum coercitio ¹ ad

¹ Primæ editiones, *coertio*. Consentiant manuscripti, uno excepto qui habet, *cohibitio*.

(a) Huc spectat epistola 32 Innocentii papæ ad Joannem Jerosolymitanum, incipiens: « Direptiones, cædes, incendia, omne facinus extremæ dementiæ, generosissimæ sanctæ virginis Eustochium et Paula deploraverunt in locis Ecclesiæ tuæ perpetrasse diabolium, etc. » Epistola quoque ejusdem 53 ad Hieronymum, cujus initium est: « Nunquam boni aliquid contentionem fecisse in Ecclesia, » testatur Apostolus. » Illæ epistolæ exhibentur infra, in Appendicis parte secunda.

scopalem pertinet disciplinam, ubi potissimum a presentibus vel in proximo stitutis, diligentia pastoralis et pia severitate prectenda sunt. Nos itaque tam longe positi, optare debemus his causis talem illic finem dari, de quo non sit necesse ubilibet ulterius judicare; sed quæ nobis potius prædicare conveniat: ut animi omnium, qui illorum scelerum fama usquequaque volitante graviter vulnerati sunt, Dei misericordia consequente sanen-

omino, ut mine commendatior, et tior¹.

¹ Finito libro editiones subjiciunt: *Explicit liber Augustini ad sanctum Aurelium episcopum de Gestis Pelagii hæretici, contra adversarios gratiæ Domini nostri Jesu Christi.*

In libros de Gratia Christi et de Peccato originali, vide lib. 2, cap. 50, Retractationum, tom. 1, col. 650, a verbis, Posteaquam Pelagiana hæresis, usque ad verba, Salute gaudeamus. M.

S. AURELII AUGUSTINI

HIPPONENSIS EPISCOPI

DE GRATIA CHRISTI

ET DE PECCATO ORIGINALI

CONTRA PELAGIUM ET COELESTIUM

Libri duo^(a).

LIBER PRIMUS.

DE GRATIA CHRISTI.

Pelagium gratiæ confessione fucum facere ostendit: quippe qui gratiam vel in natura et libero arbitrio ponat, vel in lege atque doctrina: qui præterea divina gratia solam voluntatis et actionis possibilitatem ut vocat, non ipsam voluntatem et actionem adjuvari dicat; et illam insuper adjuvantem gratiam a Deo secundum merita hominum dari, atque ad id solum juvare eos putet, ut præcepta facilius possint implere. Expendit Augustinus loca opusculorum ipsius, quibus ille Dei gratiam diserte a se commendatam jaclabat; et hæc de lege ac doctrina, seu de divina revelatione ac de Christi exemplo, quæ ad doctrinam æque revocantur, aut de peccatorum remissione interpretari posse demonstrat, nec apparere omnino, an vere christianam gratiam, id est, adjutorium bene agendi adjunctum naturæ atque doctrinæ per inspirationem flagrantissimæ et luminosissimæ charitatis agnoscat Pelagius: qui postremo Ambrosium, tantopere ab ipso laudatum, præclara quædam in commendationem divinæ gratiæ dicentem audire jubetur.

CAPUT PRIMUM. — 1. Quantum de vestra corporali et maxime spirituali salute gaudeamus, sincerissimi fratres, dilecti a Deo, Albina¹, Piniane, et Melania, quia effari non possumus, vobis cogitandum credendumque committimus, ut ea de quibus nos consuluistis, potius jam loquamur. Festinante etenim perlatores inter occupationes nostras, multo apud

Carthaginem quam ubicumque alibi densiores, quantum Deus donare dignatus est, ut potuimus, ista dictavimus.

CAPUT II. — 2. Scripsistis mihi, cum Pelagio vos egisse, ut quæcumque adversus eum dicerentur, scripto damnaret: eumque dixisse audientibus vobis, « Anathemo qui vel sentit vel dicit, gratiam Dei qua

ADMONITIO PP. BENEDICTINORUM.

Libri de Gratia Christi, et libri de Peccato originali, castigati sunt denuo ex fide Vaticani exemplaris, et quatuor Gallicanorum, quæ sunt bibliothecæ Colbertinæ, abbatæ Parisiensis S. Victoris, abbatæ Casalis Benedicti, et abbatæ S. Cygiranni; juvantibus quoque lectionibus variantibus Belgici codicis abbatæ S. Amandi. Perlustravimus præterea superiorum temporum editiones, Am. Er. et Lov.

Comparavimus præterea eas omnes editiones initio Retr. et Confess., t. 1, memoratas. M.

¹ Editi, *Albine*. Vaticanus codex et nostri omnes Gallicani Mss., *Albina*. Convenit operis inscriptio in Mss. Retract. lib. 2, cap. 50; et Possid. Indic. cap. 4, *Ad Albinam*, etc. Hæc

socrus Piniani et Melaniæ mater fuit. Confer epistolam 124 ab Augustino iisdem in Africa anno 411 constitutis, et epistolam 126 ipsi Albinae scriptam.

(a) Scripti anno Christi 418. Nam hoc anno Pelagiana hæresis a Zosimo damnata est, ut habet ipse Augustinus, lib. 2 Retract., cap. 50, sub idem illud tempus, quo in eam hæresim ab Africanis episcopis Carthagine habitum est concilium universale, quod calendis maii anni ejusdem 418 consignatur. Ab isto concilio remansit Augustinus Carthagine, fuitque diuturnior ipsius apud eandem urbem commoratio, ut intelligitur ex concilii Africani canone 94, seu ex codice canonum Ecclesiæ Africanæ, can. 127, necnon ex epistola 93, ad Mercatorem, n. 1; atque hæc interim spatio temporis, priusquam inde in Mauritaniam Cæsareensem proficisceretur, hos ad Albinam, Pinianum et Melaniam libros conscripsit: quos idcirco in Retractationibus collocat proxime ante Gesta cum Emerito, quæ apud Cæsaream eodem ipso anno 418, die vigesima septembris, confecta sunt. Julianus in suo ad Turbantium opere calumniose carpebat locum libri de Gratia Christi, qui ab Augustino in libro 4 contra Julianum, n. 47, vindicatur, ubi ejusdem primi libri sui « ad sanctum Pinianum, » ut vocat, titulum esse ait, « De Gratia contra Pelagium. »